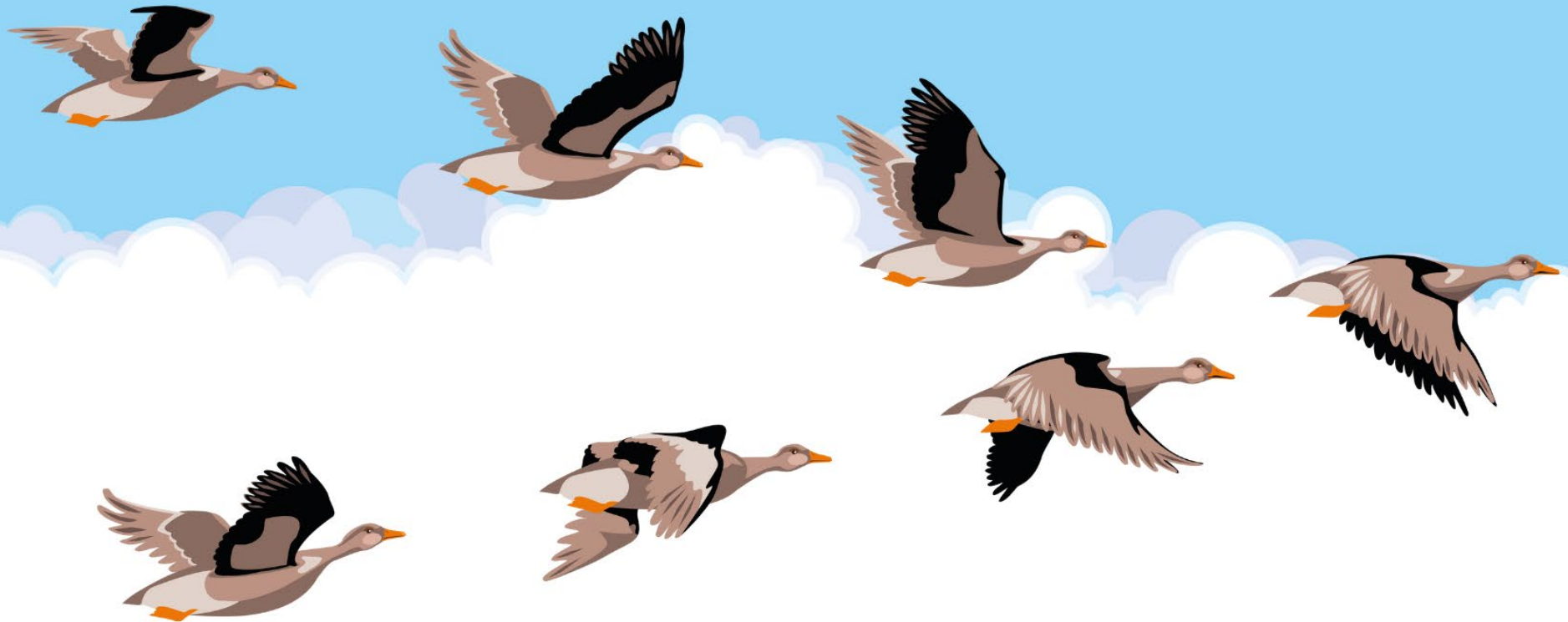

Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031

Deel A: Maatregelenpakket

Noord-Holland

Colofon

Refereren als

FBE Noord-Holland (2025). Faunabeheerplan Ganzen 2025–2031. Deel A: Maatregelenpakket. Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland, Haarlem.

Auteur

FBE Noord-Holland

Adres

Spaarne 17
2011 CD Haarlem

E info@fbenoordholland.nl

I www.fbenoordholland.nl

T 023-2100223

Eindredactie

Alwin de Graaf

Afbeeldingen

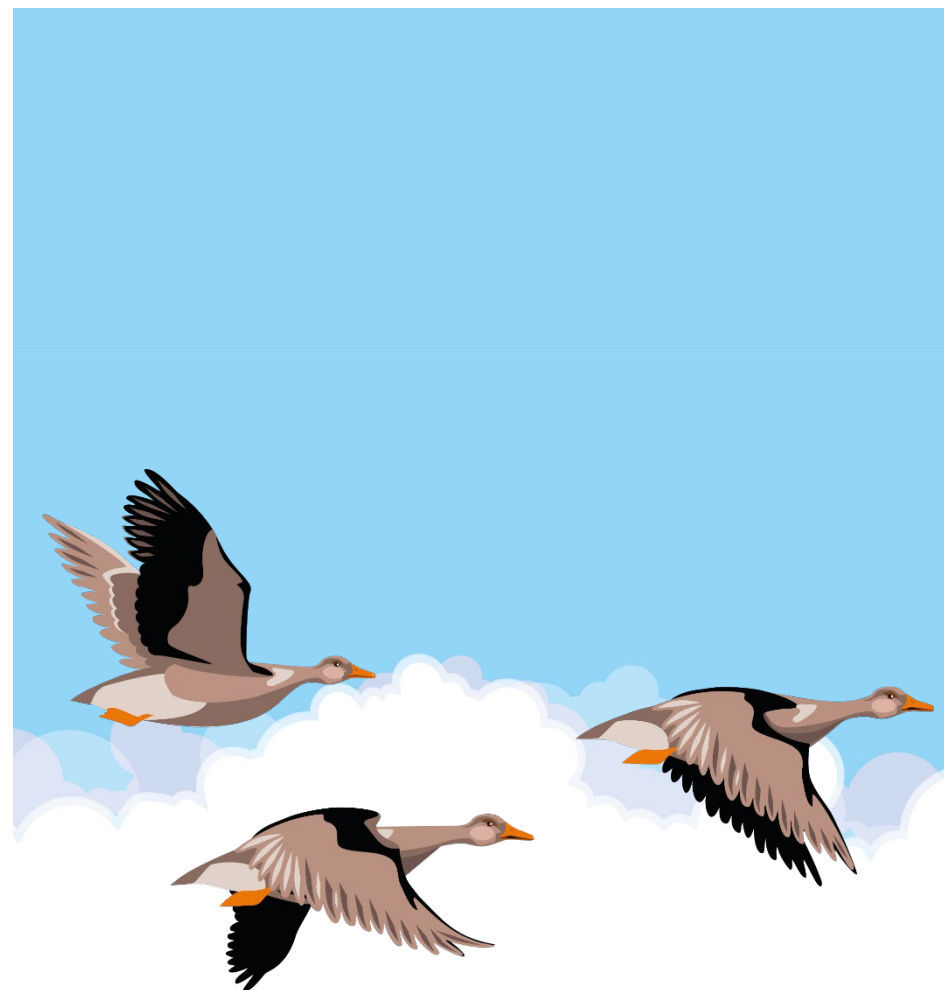
Shutterstock

Illustraties

Michiel de Boer

Vormgeving

Sightdraft

Over dit document

Onder de titel 'Interprovinciaal Ganzenplan' hebben de Faunabeheereenheden (FBE's) en de provincies **Flevoland, Noord-Holland, Utrecht, Zeeland en Zuid-Holland** samengewerkt aan een goed onderbouwde **gegevensbasis (Deel B/C)**. Op basis daarvan kunnen indien nodig beheermaatregelen worden genomen om schade aan natuur en landbouw en risico's voor de vliegveiligheid te beperken. De gegevensbasis is in door alle deelnemende FBE's onderschreven, waarna voor iedere provincie een eigen faunabeheerplan zal worden uitgewerkt. De planning daarvoor verschilt per provincie.

De FBE's van **Noord-Holland, Zeeland en Flevoland** hebben een concept-faunabeheerplan Ganzen ontwikkeld dat eind 2024 ter advies is voorgelegd aan hun wildbeheereenheden, en dat ter reactie is gepubliceerd voor andere belanghebbenden. Alle reacties en de antwoorden daarop zijn vastgelegd in een **participatieverslag (Deel D)**.

De **FBE Noord-Holland** heeft begin 2025 haar **maatregelenpakket (Deel A)** uitgewerkt. De delen A t/m D vormen tezamen het Faunabeheerplan Ganzen Noord-Holland 2025-2031. Dit plan is op 4 maart 2025 goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland.

Dit is Deel A, het maatregelenpakket.

Inhoudsopgave

Colofon	2	A4.4	Staat van Instandhouding waarborgen.....	21
Over dit document	3	A5	Beheer in de afgelopen periode.....	24
Inhoudsopgave.....	4	A5.1	Juridisch kader	24
Voorwoord.....	6	A5.2	Ingezette middelen en maatregelen.....	25
A1 Inleiding.....	8	A5.3	Resultaten: schade-ontwikkeling.....	26
A1.1 Nederland Ganzenland	8	A5.4	Verklaring voor het niet bereiken van de doelen.....	29
A1.2 Schade en risico's beperken.....	9	A6	Maatregelenpakket.....	33
A1.3 Faunabeheerplan vereist	10	A6.1	Inzichten uit de gegevensbasis (Deel B).....	33
A2 Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031.....	12	A6.2	Randvoorwaarden.....	35
A2.1 Doel.....	12	A6.3	Aanpak op hoofdlijnen.....	36
A2.2 Afbakening.....	12	A6.4	Aanpassing van teeltkeuzen en landschapsinrichting.....	37
A2.3 Fundament: de gegevensbasis.....	13	A6.5	Beperking toegang tot opgroeihabitat	37
A2.4 Geldigheid.....	13	A6.6	Inzet preventieve middelen door grondgebruikers.....	38
A3 Maatschappelijke doelen.....	15	A6.7	Verjaging met ondersteunend afschot	38
A3.1 Schade aan landbouw beperken.....	15	A6.8	Nestbehandeling.....	38
A3.2 Schade aan flora en fauna beperken.....	15	A6.9	Populatiereductie standvogels.....	39
A3.3 Risico's vliegveiligheid voorkomen.....	15	A6.10	Populatiereductie en ondersteunend afschot.....	40
A3.4 Zorgplicht dierenwelzijn.....	16	A6.11	Samenvatting vergunningplichtige maatregelen.....	44
A4 Kaders: wet en beleid.....	18	A6.12	Tijdstippen en gebruik van middelen.....	46
A4.1 Wettelijk en beleidsmatig kader	18	A7	Organisatie en planning.....	48
A4.2 Noodzaak voor beheermaatregelen.....	18	A7.1	Analyse rollen en verantwoordelijkheden.....	48
A4.3 Minder belastende alternatieven niet toereikend.....	20	A7.2	Regie en regionale coördinatie FBE	50

A7.3	Vergroten van kennis.....	52
A7.4	Vergroten mogelijkheden afzet ganzen.....	52
A7.5	Bevorderen vliegveiligheid.....	53
A7.6	Planning.....	54
A8	Monitoring en evaluatie	56
A8.1	Schade en vliegveiligheid	56
A8.2	Ontwikkeling van soorten	57
A8.3	Beheergegevens.....	58
A8.4	Crippling.....	59
A8.5	Rapportages.....	59
	Literatuurlijst.....	60

Voorwoord

Met de enorme toename van het aantal ganzen in ons land, nemen ook de schade aan landbouwgewassen en natuur en de risico's voor de vliegveiligheid toe. Dit, maakt ingrijpen onvermijdelijk. In het voorliggende faunabeheerplan worden op basis van de nieuwste inzichten en ervaringen maatregelen voorgesteld die een effectieve bijdrage leveren aan het beperken van die schade en risico's.

Door de manier waarop wij Nederland hebben ingericht, met voedselrijke graslanden en akkers naast waterrijke natuurgebieden, is het aantal ganzen explosief gegroeid. Tegelijkertijd is hun leefgebied door de toenemende bebouwing steeds kleiner geworden. Dit maakt dat een conflict tussen de belangen van mens en dier onvermijdelijk is geworden.

In het bestuur van de faunabeheereenheid (FBE), dat verantwoordelijk is voor het vaststellen van een faunabeheerplan, zijn alle betrokken belangen verenigd. Het bestuur heeft als belangrijkste taak om deze verschillende belangen binnen de wetgeving tegen elkaar af te wegen. Daarbij spelen de afzonderlijke visies op natuur en economie een belangrijke rol. Net als de mate waarin de overheid, agrariërs, natuurbeheerders en de luchtvaart bereid zijn schade en risico's door ganzen te accepteren.

In het maatschappelijke en politieke debat over de noodzaak van ingrijpen door verjaging of afschot hebben we te maken met toenemende vijandigheid, verdeeldheid en politisering. Ook zien we dat personen en organisaties onwaarheden rondstrooien die zich via sociale media razendsnel verspreiden. Het gevaar daarvan is, dat steeds vaker keuzes worden gemaakt op grond van onbewezen stellingen en politieke ideologie, in plaats van op wetenschappelijke en ervaringskennis. Kennis waarmee de problemen daadwerkelijk kunnen worden aangepakt.

Het maatregelenpakket in dit plan is daarom gebaseerd op een actuele gegevensbasis, die is gebouwd voor en door vijf provincies (Flevoland, Noord-Holland, Utrecht, Zeeland en Zuid-Holland), hun faunabeheereenheden en vele wetenschappers en deskundigen, agrariërs en faunabeheerders. Nooit eerder werd zoveel kennis over ganzen en ganzenbeheer samengebracht. Deze gegevensbasis vormt het noodzakelijke en solide fundament voor een totaalpakket aan maatregelen dat nodig is om effectief schade en risico's te kunnen verminderen.

In de wetenschap dat natuur en cultuur nu eenmaal in hoge mate van elkaar afhankelijk zijn en zonder beheer niet op een gezonde manier kunnen voortbestaan is het ons gelukt om, conform de opdracht van het provinciaal bestuur, een stevig onderbouwd faunabeheerplan te maken. Een faunabeheerplan dat ecologisch verantwoord is en dat voldoet aan de wet. In dit verband is het FBE- bestuur trots op het feit dat dit resultaat vooral is bereikt dankzij de buitengewone inzet van het team specialisten van ons FBE-bureau!

Maar met het maken van een plan zijn we er nog niet. Succesvol beheer is afhankelijk van een gecoördineerde aanpak tussen de faunabeheereenheid, grondgebruikers en faunabeheerders, aangezien ganzen zich niets aantrekken van bestuurlijke en eigendomsgrenzen. Alleen door per gebied samen te werken is, rekening houdend met de belangen van mens en dier, effectief beheer mogelijk.

De FBE Noord-Holland is er klaar voor om met alle betrokken partijen samen de klus te klaren!

Jan Pieter J. Lokker
Voorzitter FBE Noord-Holland

A1

Inleiding

A1 Inleiding

A1.1 Nederland Ganzenland

Nederland en ganzen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ganzen horen in ons land. De rivierdelta en moerasgebieden en de inrichting en het gebruik van het landschap maken Nederland aantrekkelijk voor zowel jaarrond verblijvende ganzen (standganzen) als ganzen die in Noord- en Noordoost Europa broeden en hier overwinteren (trekganzen). Ganzen hebben een belangrijke rol in onze ecosystemen. Zo voorkomen ze bijvoorbeeld met hun graasgedrag op veel plekken dat open water dichtgroeit. De stand- en trekganzen in ons land maken deel uit van internationale populaties. Nederland heeft daardoor een grote verantwoordelijkheid voor de internationale instandhouding van verschillende ganzenpopulaties.

Inrichting en gebruik van het landschap

Met 18 miljoen inwoners die willen wonen, werken en recreëren is de druk op de ruimte in Nederland groot. Rijk, provincies en gemeenten bepalen hoe ons landschap wordt ingericht en mag worden gebruikt. Ze ontwikkelen plannen voor o.a. wonen, bedrijven en voedselproductie. Daarnaast is er een belangrijke verantwoordelijkheid voor het behouden en beschermen van (bijzondere) natuur. Om een goede balans te vinden, houden overheden rekening met de opgaven uit Europese en nationale regelgeving en met wensen van verschillende belanghebbenden, zoals agrariërs en natuurorganisaties. Ook de ontwikkeling van onze kijk op de positie van wilde dieren in onze samenleving speelt mee.

De inrichting en het gebruik van het landschap heeft invloed op de aanwezigheid van wilde dieren en daarmee ook op mogelijke schade en de risico's die deze wilde dieren veroorzaken. Onze landbouw is ingericht op hoge opbrengsten van eiwitten en ganzen profiteren daarvan. Er is meer dan genoeg te eten. Ook zijn er veel natte gebieden waar ganzen rustig kunnen broeden. Het gevolg is dat er heel veel ganzen in ons land zijn. Daar genieten mensen van. Maar het zorgt ook voor schade aan landbouw en natuur. Ook kan de vliegveiligheid in gevaar komen.

Schade en veiligheidsrisico's

De populaties van een aantal ganzensoorten zijn inmiddels zo gegroeid, dat ze schade veroorzaken aan maatschappelijke belangen. De schade aan landbouw en aan flora en fauna is groot. Bij schade aan landbouwgewassen gaat het vooral om opbrengstverliezen. Deze landbouwschade is al jaren groter dan maatschappelijk aanvaardbaar wordt gevonden.

In natuurgebieden veroorzaken ganzen schade door overbegrazing en het vertrappen van oevervegetaties, rietlanden en botanisch waardevolle graslanden. De soortenrijkdom en het behalen van Natura 2000-doelen staan daardoor onder druk. En doordat ganzen vooral schade aanrichten aan oevervegetaties, vormen ze ook een belemmering voor het behalen van doelen uit de Kaderrichtlijn Water. Goede rietkragen zijn namelijk niet alleen een broedhabitat voor Natura 2000-doelsoorten (meestal moerasvogels), maar hebben ook een belangrijke rol voor de waterkwaliteit.

Ganzen vormen bovendien een risico voor de vliegveiligheid. Een aanvaring tussen een gans en een vliegtuig kan leiden tot zeer gevaarlijke situaties of zeer hoge kosten, of zelfs catastrofale gevolgen hebben. Volgens de Nationale Veiligheidsanalyse 2022 voor het domein 'commerciële luchtvaart' behoren vogelaanvaringen tot de zeven risico's die met voorrang moeten worden opgepakt. In een brief van de minister van IenW aan de kamer van 13 december 2024 over het Nederlands Actieplan Luchtvaartveiligheid worden maatregelen tegen vogelaanvaringen aangemerkt als een thema dat (blijvende) extra aandacht rechtvaardigt.

Internationale afspraken

De problematiek met verschillende soorten ganzen, en vooral de grauwe gans, speelt niet alleen in Nederland, maar ook in de landen om ons heen. Internationaal zijn er daarom voor de grauwe gans en de brandgans afspraken gemaakt over na te streven doelstanden. De deelnemers aan die afspraken geven daarmee aan wat het gewenste evenwicht is tussen de zorg voor de instandhouding van deze soorten en de schade aan verschillende belangen. Bij naleving van die afspraken zijn de lidstaten van de Europese Unie gebonden aan de Europese wetgeving (Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn). In Nederland is de bescherming geregeld in de Omgevingswet.

A1.2 Schade en risico's beperken

Rol van de overheid

Het rijk, provincies en gemeenten kunnen beleidsmaatregelen nemen om schade aan landbouw en natuur te voorkomen en om risico's voor de vliegveiligheid te beperken. Zij kunnen bijvoorbeeld sturen op de inrichting van het landschap. Besloten droge landschappen, gebieden met veel bomen en bebouwde landschappen zijn bijvoorbeeld minder aantrekkelijk voor ganzen dan grote open gebieden met veel water. Ook kan de overheid het telen gewassen die onaantrekkelijk zijn voor

ganzen op landbouwpercelen stimuleren. Vooral in de buurt van natte natuurgebieden of vliegvelden kan dit een zinvolle maatregel zijn. De overheden maken daarin een belangenafweging. Zo kan de waterveiligheid van Nederland en het vergroten van de biodiversiteit zwaarder wegen dan het beperken van broedgelegenheid voor ganzen.

Rol van grondgebruikers (agrariërs)

Agrariërs kunnen met hun teeltkeuze ook zelf de omvang van de schade beperken (zie B9.1). Dat kan gaan om schade aan de eigen belangen (gewassen), maar omdat een gewaskeuze invloed kan hebben op het aantal aanwezige ganzen, heeft deze keuze ook invloed op de schade aan flora en fauna in de omgeving, en op de risico's voor vliegveiligheid. Agrariërs hebben overigens niet altijd de mogelijkheid de teeltkeuze aan te passen, doordat vrijwel alle voedselgewassen aantrekkelijk zijn voor ganzen en doordat op sommige gronden bijvoorbeeld alleen het telen van gras een optie is.

Rol faunabeheereenheid

Wanneer landschapsinrichting en teeltkeuze onvoldoende effect hebben, niet mogelijk zijn of wanneer hier niet voor wordt gekozen, kan een Faunabeheereenheid bijdragen aan het beperken van schade en risico's, binnen de grenzen van haar wettelijke taak: het maken van faunabeheerplannen en het (laten) uitvoeren daarvan. In een faunabeheerplan staat welke beheermaatregelen op welke manier een bijdrage kunnen leveren aan het beperken van maatschappelijke schade en risico's. In eerste instantie gaat het altijd om preventieve maatregelen (weren en verjagen). Pas als die onvoldoende effectief zijn, wordt ingezet op het doden van ganzen (afschot, ruivangsten en nestbehandeling).

Daarnaast kan een Faunabeheereenheid het rijk, de provincies en gemeenten adviseren over de inzet van instrumenten die buiten haar invloedssfeer liggen, zoals de inrichting van het landschap en het minder aantrekkelijk maken daarvan voor ganzen (zie B9.1).

A1.3 Faunabeheerplan vereist

Met uitzondering van verwilderde gedomesticeerde ganzen, (invasieve) exoten en hybriden zijn ganzen beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn, die is opgenomen in de Omgevingswet. Het weren, verjagen en doden van ganzen als beheermaatregel is daarom verboden, indien dat van invloed kan zijn op de Staat van Instandhouding. Als onaanvaardbare schade optreedt (of dreigt op te treden) aan in de wet genoemde maatschappelijke belangen, biedt de wet onder strikte voorwaarden mogelijkheden tot uitzonderingen op de verboden (artikel 9). Om gebruik te kunnen maken van deze uitzonderingen is een goedgekeurd faunabeheerplan, en doorgaans ook een omgevingsvergunning, nodig. Dat faunabeheerplan moet worden vastgesteld door een Faunabeheereenheid. Vervolgens moet het door de provincie worden goedgekeurd. De provincie toetst daarbij of wordt voldaan aan de wettelijke vereisten, de omgevingsverordening en het provinciale beleid.

Het faunabeheerplan vormt ook de onderbouwing voor de door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland af te geven omgevingsvergunning om de maatregelen te kunnen uitvoeren volgens de eisen die de wet hieraan stelt.

A2

Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031

A2 Faunabeheerplan Ganzen 2025–2031

A2.1 Doel

Het doel van dit faunabeheerplan is een maatregelenpakket te bieden dat een bijdrage levert aan het verminderen van schade door stand- en trekganzen aan maatschappelijke belangen (landbouw, flora en fauna) en aan het zoveel mogelijk beperken van risico's voor de vliegveiligheid. Het plan is opgesteld binnen de kaders van de wetgeving en provinciaal beleid.

A2.2 Afbakening

Doordat (invasieve) exoten, verwilderde gedomesticeerde, en hybride ganzen geen beschermde status hebben, is voor het doden van deze soorten geen faunabeheerplan nodig. De bestrijding van (invasieve) exoten kan juridisch gezien zelfs niet plaatsvinden op basis van een faunabeheerplan. De verantwoordelijkheid en het initiatief voor maatregelen voor deze soorten ligt bij de overheid en niet bij de Faunabeheereenheid. Om een totaalbeeld te schetsen van het vóórkomen en van de verspreiding van ganzen in Nederland worden de exoten Indische gans en de nijlgans wel in de gegevensbasis (Deel B) beschreven, maar komen deze niet terug in dit maatregelenpakket.

Hoewel de verwilderde gedomesticeerde gans en hybride ganzen niet zijn beschermd volgens de Omgevingswet, mogen ze niet zomaar worden gedood. Daar moet een onderbouwing voor zijn die overeenkomt met wettelijke eisen (art 3.67, Bkl). In dit faunabeheerplan is duidelijk gemaakt dat deze soorten bijdragen aan maatschappelijke schade en risico's. Daarom zijn ze wel opgenomen in het maatregelenpakket.

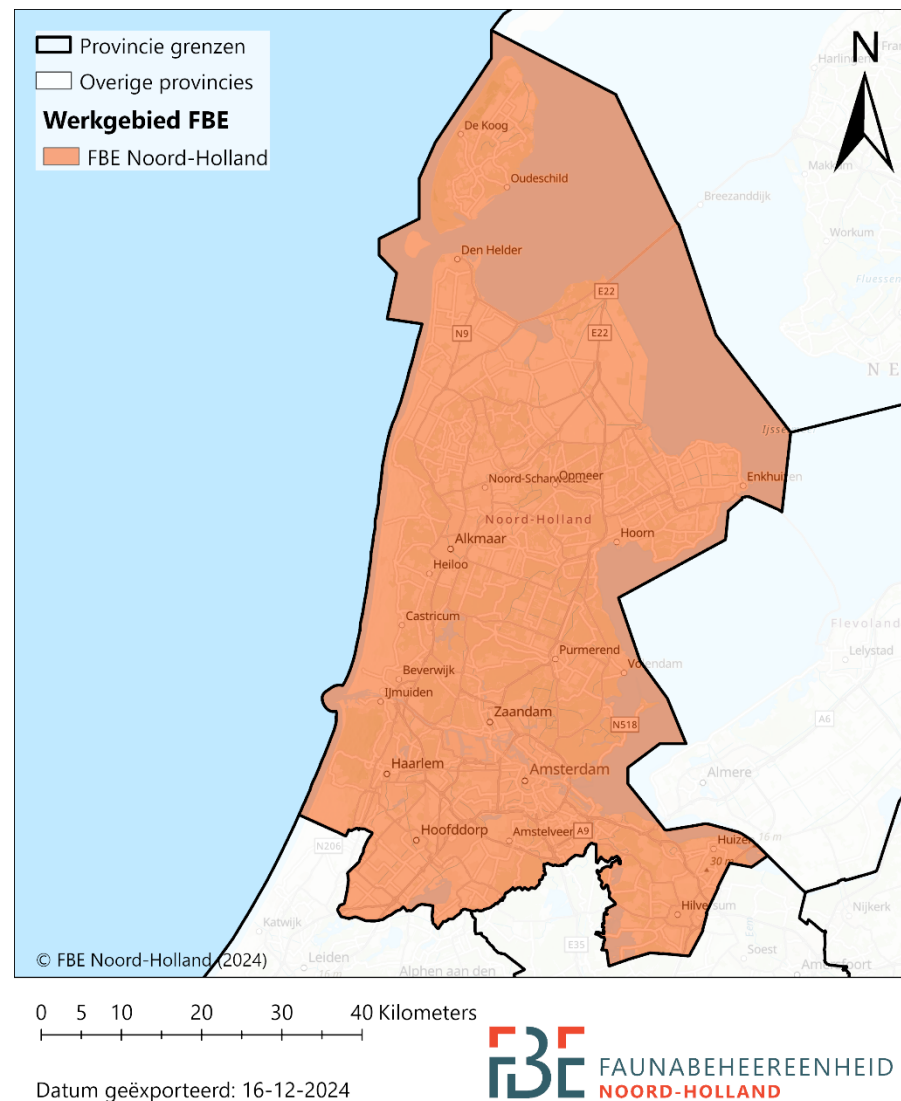
A2.3 Fundament: de gegevensbasis

Het fundament onder het maatregelenpakket (Deel A) is de gegevensbasis (Deel B) en de bijlagen bij de gegevensbasis (Deel C). Deze gegevensbasis is gebouwd in nauwe samenwerking met vier andere Faunabeheereenheden en hun provincies: Zuid-Holland, Utrecht, Zeeland en Flevoland. Daarnaast hebben onder andere het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, natuurbeschermingsorganisaties, wetenschappers en experts op het gebied van ganzen en vogelbeheer, agrariërs, wildbeheereenheden, faunabeheerders en jagers en BIJ12 bijgedragen. Tot slot konden belanghebbenden in meerdere schrijfrondes reageren op conceptteksten en daarbij hun kennis en ervaring delen.

Nooit eerder werd zoveel goed onderbouwde (wetenschappelijke) kennis over ganzenbeheer gebundeld. Dit heeft nieuwe inzichten opgeleverd, die zijn vertaald naar een effectief maatregelenpakket voor de provincie Noord-Holland.

A2.4 Geldigheid

Dit faunabeheerplan heeft een geldigheidsduur van zes jaar. Dit is de maximale termijn op grond van de Omgevingsverordening van de provincie Noord-Holland. Het faunabeheerplan treedt in werking nadat het door Gedeputeerde Staten is goedgekeurd en geldt voor het hele werkgebied van de Faunabeheereenheid Noord-Holland (Figuur A2-1). Dit werkgebied bestaat de hele provincie Noord-Holland met een omvang van 409.193 hectare.

Figuur A2-1: werkgebied van de Faunabeheereenheid Noord-Holland (de hele provincie Noord-Holland).

A3

Maatschappelijke doelen

A3 Maatschappelijke doelen

A3.1 Schade aan landbouw beperken

Een provincie heeft een groot aantal verschillende opgaven. Van het aanleggen en onderhouden van wegen en het zorgen voor openbaar vervoer tot een goede ruimtelijke inrichting. Voor het uitvoeren van die taken is jaarlijks een bepaalde hoeveelheid middelen (geld en menskracht) beschikbaar, die over al die opgaven worden verdeeld. Een provincie moet dus keuzes maken, ook over de hoeveelheid geld die zij wil besteden aan schade die ganzen veroorzaken aan landbouwgewassen. Dit bedrag wordt de 'maatschappelijk geaccepteerde schade' genoemd.

Voor schade veroorzaakt door de grauwe gans, nijlgans, Canadese gans en kolgans was het maatschappelijk geaccepteerde bedrag voor tegemoetkoming in de voorgaande beheerperiode gebaseerd op het niveau van 2005. Voor schade door de brandgans is de uitgekeerde schadetegemoetkoming uit 2011 als referentie gebruikt¹. Deze waren onderdeel van een landelijk Ganzenakkoord (zie B2.1). Gekoppeld aan de schadebedragen waren doelstanden bepaald.

Op basis van de gegevensbasis en de inzichten die daaruit volgen (zie B12) heeft de provincie Noord-Holland de maatschappelijke schade en de daarbij behorende streefstanden/doelstanden geëvalueerd. Hieruit blijkt dat de relatie tussen het aantal ganzen en de omvang van de schade niet evenredig is (zie B7.1 en B12 inzicht 2). Anders gezegd: minder ganzen betekent niet automatisch in dezelfde mate minder schade. Dat komt omdat ook andere factoren invloed hebben op de hoogte van de schade, zoals weersomstandigheden of gewasprijzen.

¹ Uitvoeringsbeleid Ganzen Noord-Holland, provincie Noord-Holland, 2014

² Het Nederlands Luchtvaartveiligheidsprogramma 2020-2024 (NLVP)

Daarom zal er niet meer worden gewerkt met streefaantallen/doelstanden van ganzenpopulaties. In plaats daarvan zal populatiereductie worden afgestemd op de ontwikkeling van schade. Gezien haar vele andere opgaven heeft de provincie ook het bedrag voor maatschappelijk geaccepteerde schade door ganzen herzien. Voor brandganzen is dit bedrag van getaxeerde schade buiten de door de provincie aangewezen ganzenfoeragegebieden bepaald op €260.000 en voor grauwe ganzen op €720.000.

A3.2 Schade aan flora en fauna beperken

De doelen ten aanzien van flora en fauna zijn middels Europese, Nederlandse en provinciale wetgeving vastgelegd in ontwikkel- en instandhoudingsdoelstellingen. Nederland is verplicht de specifieke plant- en diersoorten en hun natuurlijke leefomgeving te beschermen en de bodem-, lucht- en waterkwaliteit op orde te brengen. Het doel daarbij is de verscheidenheid aan soorten en de biodiversiteit te behouden. Hiervoor zijn gebieden aangewezen waarvoor gebiedsspecifieke ontwikkel- en instandhoudingsdoelstellingen (Natura 2000-gebieden) en kernwaarden (Natuurnetwerk Nederland) gelden. De schade aan flora en fauna wordt bepaald door het niet kunnen behalen of behouden van deze natuurdoelen.

A3.3 Risico's vliegveiligheid voorkomen

Zowel internationaal als nationaal wordt ernaar gestreefd dat er in de luchtvaart geen ongevallen gebeuren². Aanvaringen met grote vogels en vogels die in grote groepen vliegen vormen een veiligheidsrisico.

Om de risico's op vogelaanvaringen te beperken, wordt onder andere ingezet op vogelreducerende maatregelen in een veiligheidszone op en rondom de vliegvelden. Het gaat hierbij om technische middelen, sturing in het ruimtelijk beleid (inrichting landschap en teeltkeuze) en reductie van de vogelpopulaties die het grootste risico vormen voor de vliegveiligheid. Voor Schiphol is deze brede inzet specifiek vastgelegd in afspraken met de meest betrokken partijen. In 2012 is hier voor het eerst een convenant voor opgesteld. Sindsdien zijn er in opeenvolgende convenanten afspraken vastgelegd. Het streven is 100% veiligheid en dus nul aanvaringen met risicovolle vogels, zoals ganzen.

A3.4 Zorgplicht dierenwelzijn

De Omgevingswet kent in artikel 1.6 een algemene zorgplicht en in de uitvoeringsregelgeving verschillende specifieke zorgplichten, waaronder een zorgplicht voor flora- en fauna-activiteiten in artikel 11.27 Bal. Voor de activiteiten om populaties van van nature in Nederland in het wild levende dieren te beheren of om schade door dieren te bestrijden, houdt de specifieke zorgplicht in ieder geval in dat iemand die een in het wild levend dier doodt of vangt, voorkomt dat het dier onnodig lijdt (artikel 11.27 lid 3 Bal). Aanvullend bevat artikel 11.28 Bal een algemene verplichting, gericht tot eenieder, om te voorkomen dat indien een in het wild levend dier wordt gedood of gevangen, het dier onnodig lijdt. Naast de zorgplicht geldt overigens ook het verbod op dierenmishandeling dat is neergelegd in artikel 2.1 lid 1 Wet dieren, nu deze bepaling ook van toepassing is op in het wild levende dieren (artikel 2 lid 7 Wet dieren) (zie B1.1.).

A4 Kaders: wet en beleid

A4 Kaders: wet en beleid

A4.1 Wettelijk en beleidsmatig kader

De regelgeving is uitvoerig beschreven in hoofdstukken B1 en B2 van dit faunabeheerplan. De Omgevingswet en het rijks- en provinciaal beleid vormen de kaders waarbinnen Faunabeheereenheden een plan maken waarin is beschreven hoe belanghebbenden schade kunnen voorkomen of risico's daarop kunnen verlagen (zie B1 en B2). Uitgangspunt is dat ganzen beschermd zijn (zie B1.1.). Voor Nederland zijn deze regels opgenomen in de Vogelrichtlijn en de Omgevingswet.

Om schade door ganzen te voorkomen of te bestrijden, mag er onder strikte voorwaarden worden afgeweken van de beschermingsregels. In beginsel is daarvoor een goedgekeurd faunabeheerplan nodig en is een omgevingsvergunning vereist. Provincies kunnen omgevingsvergunningen verlenen. Soms zijn flora- en fauna-activiteiten vrijgesteld van deze vergunningplicht (voorheen 'vrijstellingen').

Bij het verlenen van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit moeten beoordelingsregels worden toegepast. Op grond daarvan mag alleen een uitzondering op de beschermingsregels worden toegestaan indien:

1. Er een wettelijk belang is om af te wijken van de verbodsbepaling. Er moet dus een noodzaak zijn voor het inzetten van dodelijke maatregelen, in het kader van het beschermen van maatschappelijke belangen (zie B7);
2. Er geen minder belastende alternatieven voor de aangevraagde maatregel bestaan;
3. De gunstige Staat van Instandhouding niet verslechtert.

Hieronder worden deze punten kort uitgewerkt.

A4.2 Noodzaak voor beheermaatregelen

De maatregelen in dit faunabeheerplan zijn noodzakelijk vanwege de schade die de huidige populaties ganzen toebrengen aan landbouwgewassen en flora en fauna, en vanwege de risico's die zij vormen voor de vliegveiligheid. In hoofdstukken B7 (B7.1 Schade aan landbouwgewassen en B7.2 Schade aan flora en fauna) en B11 (B11.1 Evaluatie van doelen en resultaten van landbouwschade en B11.2 Flora en fauna) wordt de ontwikkeling van de schade door verschillende ganzensoorten aan landbouwgewassen en flora en fauna in Noord-Holland uiteengezet. In hoofdstuk B8 worden de risico's voor de vliegveiligheid besproken. Hieronder worden kort de belangrijkste bevindingen uit deze hoofdstukken samengevat, specifiek voor Noord-Holland.

Schade aan landbouwgewassen

Uit de door Sovon uitgevoerde evaluatie van het Noord-Hollandse Faunabeheerplan Ganzen 2021-2024 komt een duidelijk verband naar voren tussen het aantal ganzen en de omvang van de schade; met het toegenomen aantal ganzen is ook de schade toegenomen. Jaarlijkse variaties in de schade kunnen echter maar voor 43% worden verklaard door het aantal ganzen, wat betekent dat 57% verklaard wordt door andere factoren (zie B7.1). Ook andere studies tonen aan dat de schade aan landbouwgewassen toeneemt naarmate er meer ganzen zijn, maar niet in dezelfde verhouding.

In Noord-Holland wordt de meeste schade aan landbouwgewassen veroorzaakt door de grauwe gans, op ruime afstand gevolgd door de kolgans en de brandgans. Ruim 95% van alle schade wordt toegebracht aan grasland en 66% daarvan betreft de schade aan de eerste snede (voorjaarsgras).

In 2005 bedroeg de totale getaxeerde schade die aan grauwe gans is toegeschreven iets meer dan €356.000. In 2023 is dit bedrag opgelopen tot ruim 12 miljoen euro. Daarvan is uiteindelijk ruim 9,8 miljoen uitgekeerd aan schadetegemoetkoming (onder andere na aftrek van het ondernemersrisico, te weten 5% van het schadebedrag met een minimum van €250,-). De eerste cijfers voor 2024 indiceren dat het schadebedrag vanwege grauwe ganzen verder blijft oplopen.

Schade door kolgenzen en brandgansen wordt voornamelijk veroorzaakt door de trekgansen van deze soorten. Kolgansen zijn tot februari-maart in ons land en brandgansen kunnen wel tot begin mei hier verblijven. Ze veroorzaken schade aan kwetsbare gewassen (voornamelijk groenteteelt) en de eerste snede grasland. In 2023 waren ze samen verantwoordelijk voor een schadebedrag van ruim 2,3 miljoen euro, waarvan ruim 1,2 miljoen is uitgekeerd als schadetegemoetkoming (zie B11.1).

De grote Canadese gans is jaarrond aanwezig. Van schade door deze gans zijn echter weinig cijfers beschikbaar. Dit is het gevolg van de landelijke vrijstelling voor deze soort, waardoor geen structurele registratie van schadecijfers plaatsvindt (zie B7.1). Op grond van zijn grootte en levenswijze mag worden aangenomen dat deze soort evenveel schade veroorzaakt aan gewassen als de grauwe gans. Deze grote gans vormt ook een risico voor de vliegveiligheid.

Schade aan flora en fauna

Nederland heeft verschillende soorten beschermde natuurgebieden, zoals het Natuurnetwerk Nederland (NNN), Natura 2000-gebieden en Nationale Parken. De doelen ten aanzien van flora en fauna zijn terug te voeren op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden, lokale doelstellingen voor natuurgebieden en doelen en meetlatten uit de Kaderrichtlijn Water. Het streven is dat ganzen geen belemmerende factor vormen voor het behalen van deze doelen.

Begrazing door grauwe ganzen wordt inmiddels algemeen erkend als belangrijkste reden voor de afname van het areaal emerse (in water wortelende) vegetaties zoals riet. Daarmee ontstaat verlies van (broed)habitat voor veel faunasoorten, waaronder libellen en rietvogels zoals de grote karekiet, purperreiger, woudaap en roerdomp. In de meeste laagveenmoerasgebieden in Noord-Holland wordt het bereiken van de gebiedsdoelen (meestal Natura 2000-doelen) bedreigd of verhinderd door te grote aantallen ganzen, met name grauwe ganzen en in sommige gebieden brandgansen (zie B7.2). Dit knelpunt komt naar voren uit vrijwel alle gebiedsanalyses en de toetsing daarvan door de Ecologische Autoriteit.

Natuurbeheerders geven grote sommen geld uit aan preventieve maatregelen tegen ganzen (vooral oeverbescherming en netten). Uit de gebiedsanalyses blijken alle beschermende maatregelen tot nu onvoldoende soelaas te bieden. De komende jaren wordt er in Noord-Holland alleen al vanuit het Programma Natuur fase 2 een bedrag van €2,5 miljoen geïnvesteerd specifiek in het herstellen van schade die is aangericht door ganzen in de Natura 2000-gebieden.

De grote Canadese gans kruist met de brandgans (hybridisatie). De nakomelingen van deze kruising kunnen zelf ook weer voor nageslacht zorgen. De grote Canadese gans vormt hierdoor een bedreiging voor het voortbestaan van vooral inheemse brandganzen. Ze kunnen ook kruisen met grauwe ganzen maar daarvan lijken de nakomelingen een sterk verminderende vruchtbaarheid te hebben (zie B4.9).

De schade die vooral grauwe ganzen veroorzaken door overbegrazing aan oevervegetaties heeft ook consequenties voor het bereiken van de doelen voor de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Een goed ontwikkelde oevervegetatie is een van de cruciale elementen om een gezond waterecosysteem te bereiken.

De schade die ganzen veroorzaken aan oeverbegroeiingen beperkt zich dus niet tot alleen tot die vegetatie zelf, maar heeft negatieve gevolgen voor alle organismen die daarvan afhankelijk zijn en voor het hele ecosysteem.

Risico's voor de vliegveiligheid

De relatie tussen het aantal ganzen en vogelaanvaringen is complex en hangt in de praktijk van meer factoren af. Zo spelen ook het baangebruik, het aantal vluchten en de weersomstandigheden een rol. Bovendien bevat de database over vogelaanvaringen onvoldoende details voor een gedegen analyse. Het toegenomen aantal ganzen heeft mede daardoor niet duidelijk geleid tot meer gerapporteerde meldingen van vogelaanvaringen met ganzen (zie B8.7).

Maar hoewel het risico van een aanvaring tussen een vliegtuig en ganzen niet in cijfers is uit te drukken, kunnen de gevolgen van één enkele vogelaanvaring catastrofaal zijn. Om risico's op aanvaringen tussen ganzen en vliegtuigen te minimaliseren, moet het aantal ganzen in de veiligheidszone rondom Schiphol daarom zo laag mogelijk zijn.

A4.3 Minder belastende alternatieven niet toereikend

Preventieve maatregelen (weren en verjagen van ganzen) worden gezien als minder belastend. In hoofdstuk B9.1 t/m B9.4 worden alle werende en verjagende maatregelen besproken. Deze middelen zijn afgelopen beheerperiode door grondgebruikers ingezet om schade te voorkomen of te beperken. De ontwikkeling van de schade (zie A1.1) laat echter zien dat de inzet van deze maatregelen niet heeft geleid tot vermindering van de schade, zie ook A3.2. Daar is een aantal redenen voor aan te voeren.

Fysieke wering, zoals hekken en netten, kan schade voorkomen, maar deze middelen kunnen niet overal worden ingezet, ze zijn kostbaar en slechts lokaal toepasbaar. Hekken zijn alleen effectief tijdens de ruiperiode, wanneer ganzen tijdelijk niet kunnen vliegen. Oeverbegroeiingen kunnen met hekken worden beschermd tegen vraat, waarmee belangrijk voorkomende schade in natuurgebieden kan worden voorkomen. Maar hekken hebben echter ook ongewenste effecten op andere diersoorten en zijn zeer kostbaar in aanleg en onderhoud. Het gebruik van netten over gewassen legt vaak te veel beperkingen op voor noodzakelijke bewerkingen, het kan de groei van gewassen negatief beïnvloeden of schade toebrengen waardoor het gewas niet meer verkocht kan worden. De totale kosten van werende middelen wegen ook vaak niet op tegen de winst door schadereductie.

Ook akoestische middelen, zoals vogelafweerpistolen en knalapparaten en fysieke middelen zoals vlaggen zijn onvoldoende effectief om schade door ganzen te voorkomen. Dit komt doordat ganzen vaak geen gevaar van de middelen ervaren, of snel leren dat er geen werkelijke dreiging is. Sommige middelen kunnen wel effectief zijn in combinatie met frequente dodelijke maatregelen, waardoor ganzen een associatie met gevaar ontwikkelen. Dit vereist echter een grote constante en in tijd onvoorspelbare inspanning.

Ganzen kunnen effectief worden verjaagd door de inzet van mensen, bewegende en vliegende objecten (zoals drones) en akoestische middelen. Mits intensief en correct toegepast kunnen deze middelen invloed uitoefenen op de plek waar ganzen grazen. Ganzen moeten echter wel eten, dus er moeten in de buurt voldoende aantrekkelijke alternatieve opvanggebieden beschikbaar zijn (zie B9.2 en B9.3). Recent onderzoek laat zien dat constante verjaging tot een hoger energieverbruik bij ganzen leidt. Dit dwingt hen om meer te eten, wat vervolgens kan resulteren in een toename van de schade (zie B9.4).

Voor zover bekend, worden natuurgebieden nu al optimaal gebruikt door ganzen, en zorgen ze hier al voor schade door overbegrazing. Verjaging vanuit de landbouwgebieden leidt dan tot nog meer schade aan flora en fauna. Opvanggebieden kunnen dus alleen worden ingericht in andere agrarische gebieden, waar begrazing ook leidt tot opbrengstverlies. Deze schade in opvanggebieden wordt volgens de huidige provinciale regels volledig vergoed.

Nestbehandeling valt strikt gezien niet onder preventieve maatregelen, maar wordt vaak wel gezien als minder belastend. In B9.5 is beschreven dat nestbehandeling geen effectieve maatregel is voor populatiereductie. Alleen in heel specifieke omstandigheden kan nestbehandeling lokaal helpen schade en overlast te beperken (zie A6.1).

Het bovenstaande laat zien dat met de huidige grote populaties ganzen de totale maatschappelijke kosten niet zullen afnemen met het inzetten van werende en verjagende middelen, noch met nestbehandeling. Alleen een daadwerkelijke reductie van het aantal ganzen kan leiden tot een verlaging van de maatschappelijke kosten (zie B7.1).

A4.4 Staat van Instandhouding waarborgen

De Omgevingswet vereist dat maatregelen niet leiden tot verslechtering van de Staat van Instandhouding (zie B1). In hoofdstuk B6.5 is beschreven hoe internationaal de gunstige Staat van Instandhouding kan worden gemeten aan de hand van de Gunstige Referentie Populatie (GRP). Ook is hier beschreven hoe deze internationale GRP is vertaald naar nationaal en provinciaal niveau. De GRP geeft het minimum aantal individuen weer dat nodig is om te spreken van een gezonde, levensvatbare populatie. Dat wil zeggen: een populatie die genetisch gezond is en niet zal uitsterven bij onverwachte gebeurtenissen (bijvoorbeeld een uitbraak van vogelgriep), en die daarnaast ook functioneel is in de ecosystemen waar ganzen belangrijk voor zijn (zie B6.5). De GRP wordt gecontroleerd door middel van monitoring (zie A8).

De Noord-Hollandse GRP voor de standvogelpopulatie van de brandgans is 8.590 en voor de grauwe gans 16.550. Voor de standvogelpopulatie van de kolgans is geen GRP beschikbaar. De kolgans komt echter maar zeer weinig voor als standvogel in Noord-Holland. Populatiereductie is dan ook niet aan de orde.

In de winter zijn er naast de standganzen ook trekganzen aanwezig. Ook kolgansen zijn dan in groten getale aanwezig. Voor die trekkende populaties gelden andere GRP's dan voor de standvogels.

De trekkende kolgansen en grauwe ganzen vertrekken uiterlijk in maart weer naar hun broedgebieden, waardoor het niet aannemelijk is dat ze substantieel schade veroorzaken. Daarmee kan niet voldaan worden aan artikel 9 van de Vogelrichtlijn dat rechtvaardigt om in te grijpen in de populatie.

Trekkende brandganzen verlaten ons land pas in de periode april tot half mei. Daardoor kunnen deze ganzen wel bijdragen aan het ontstaan van belangrijke schade. De GRP voor deze trekganzen voor

Noord-Holland is bepaald op 8.379. Het huidige aantal trekkende brandganzen ligt ruim tweemaal boven deze norm, wat zonder internationale afstemming populatiereductie mogelijk zou maken. Maar omdat er geen onderscheid gemaakt kan worden tussen de trekvogels en standvogels van deze soort en omdat hun standvogelpopulatie wel dicht tegen de GRP aanligt, biedt dat weinig tot geen ruimte voor populatiereductie.

Voor de grote Canadese gans is geen internationale of landelijke GRP bepaald omdat deze soort ecologisch gezien als exoot wordt beschouwd. Vanwege de nu nog beschermde status moet in het geval van populatiereductie echter wel aan de voorwaarden voor de gunstige Staat van Instandhouding worden voldaan. De afgelopen beheerperioden is steeds een zomerdoelstand aangehouden van 1.600 ganzen. Tenzij er een formele andere norm komt voor de gunstige Staat van Instandhouding wordt dit aantal ook in de komende beheerperiode aangehouden als ondergrens.

Zolang de door de overheid bepaalde doelen (zie A3) nog niet behaald zijn, wordt op basis van de jaarlijkse tellingen bepaald of in het daaropvolgende seizoen nog ganzen gedood kunnen worden zonder dat de norm voor de GRP wordt overschreden (zie A6.9).

A5

Beheer in de afgelopen periode

A5 Beheer in de afgelopen periode

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet wat er in de afgelopen periode mogelijk was aan maatregelen, wat er aan middelen en methoden is ingezet en in hoeverre dit heeft bijgedragen aan de doelen ten aanzien van de schade en risico's.

A5.1 Juridisch kader

In de afgelopen beheerperiode waren er twee juridische sporen waarlangs het bestrijden van schade via dodelijke maatregelen kon plaatsvinden. Ten eerste was er een provinciale vrijstelling (zie B2.3), gericht op verjagen met ondersteunend afschot. Daarnaast waren omgevingsvergunningen ('onthefingen' onder de Wet natuurbescherming) beschikbaar, bedoeld voor beheer gericht op populatiereductie. Voor de zone tot 20 km rondom Schiphol bestonden binnen deze regelingen ruimere mogelijkheden voor bestrijding dan in de rest van de provincie. De volledige lijst met omgevingsvergunningen (toestemmingsbesluiten) staat in bijlage C8.

De volgende vrijstellingen en ontheffingen waren beschikbaar:

Landbouw en flora en fauna

- Populatiereductie afschot 1 maart tot en met 30 september: brandgans, Canadese gans (groot en klein) en grauwe gans.
- Populatiereductie afschot rust- en foerageergebieden 1 april (bij aanwezigheid van brandganzen vanaf 1 mei en bij aanwezigheid van rotganzen vanaf 1 juni) tot en met 30 september: brandgans, Canadese gans (groot en klein), grauwe gans.
- Populatiereductie koppel- en broedparenafschot 1 februari tot en met 31 maart: brandgans, Canadese gans (groot en klein).
- Populatiereductie nestbehandeling gehele jaar: brandgans, Canadese gans (groot en klein), kolgans.

- Populatiereductie ruivangsten 1 mei tot en met 31 juli: brandgans, Canadese gans (groot en klein).
- Ondersteunend afschot gehele jaar op kwetsbare gewassen: brandgans, Canadese gans (groot en klein), grauwe gans en Kolgans.
- Ondersteunend afschot op niet-kwetsbare gewassen en grasland oktober: brandgans, Canadese gans, grauwe gans (groot en klein) en Kolgans.

Vliegveiligheid

- Populatiereductie afschot gehele jaar 0 tot 20 km zone: grauwe gans en verwilderde gedomesticeerde en/of hybride gans (besluit 11).
- Populatiereductie afschot gehele jaar 0-10 km zone: Canadese gans, Indische gans, nijlgans en verwilderde en/of hybride gans (besluit 12).
- Populatiereductie afschot 1 maart tot en met 31 oktober 0 - 10 km zone: brandgans en kolgans.
- Populatiereductie nestbehandeling gehele jaar 0-20 km zone: grauwe gans en verwilderde gedomesticeerde en/of hybride gans.
- Populatiereductie nestbehandeling gehele jaar 0-10 km zone: brandgans, Canadese gans, kolgans, Indische gans en nijlgans
- Ondersteunend afschot 1 november tot en met 28 februari 0-10 km zone: brandgans, kolgans en toendrarietgans.

A5.2 Ingezette middelen en maatregelen

In hoofdstuk B10 is terug te lezen welke maatregelen de afgelopen zes jaar zijn ingezet om een bijdrage te leveren aan de maatschappelijke doelen. In deze paragraaf worden de hoofdlijnen uit B10 beschreven.

Preventieve maatregelen

Om voor schadetegemoetkoming in aanmerking te komen moest de grondgebruiker (agrariër) effectief gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheden om schade te voorkomen. Dit houdt in dat voordat verjaging met ondersteunend afschot mocht worden ingezet, minimaal twee preventieve maatregelen moesten zijn ingezet. Alleen voor grasland ouder dan 6 maanden en granen/graszaad na 1 juni hoefde dat niet. Op grasland diende er ten minste tweemaal per week te worden gemonitord en/of verjaagd door menselijke aanwezigheid, conform artikel 4, lid 2 van de Beleidsregel tegemoetkomingschade Noord-Holland. Voor kapitaalintensieve teelten was een deugdelijk raster vereist. Registratie van niet-dodelijke maatregelen was niet verplicht, maar het is aannemelijk dat aan de voorwaarden werd voldaan, omdat anders niet tot betaling zou zijn overgegaan. Vaak werden akoestische middelen, zoals vogelafweerpistolen en knalapparaten, ingezet (zie B10.2).

Nestbehandeling

Op grond van de Provinciale vrijstelling en de vergunning voor de ganzenbestrijding rond Schiphol is ook inspanning verricht voor het reduceren van het aantal legsels (nestbehandeling) in de 0-10 km zone voor de brandgans en in de zone tot 20 km voor de grauwe gans. In A6.1 en B9.5 is beschreven dat nestbehandeling geen effectieve maatregel is voor populatiereductie.

Alleen in heel specifieke omstandigheden kan nestbehandeling lokaal helpen schade en overlast te beperken.

Verjagen met ondersteunend afschot

Om een schadetegemoetkoming aan te kunnen vragen moesten agrariërs tweemaal per week monitoren en/of verjagen met gebruikmaking van het geweer. Aan die eis is door de schadebestrijders goed invulling gegeven, getuige het grote aantal toegekende tegemoetkomingen (zie B7.1).

Dodelijke maatregelen: afschot en ruivangsten

In B10.3 zijn overzichten gegeven van het aantal gedode ganzen per provincie over de periode 2017-2022. In de rapportage uit 2024 over de afschotdata³ zijn de gegevens en trends weergegeven tot en met 2023.

Grauwe gans

De beheerinzet van de afgelopen jaren heeft eraan bijgedragen dat de populatie standvogels van de grauwe gans niet verder is gegroeid, maar op een stabiel niveau is gebleven. In Noord-Holland zijn in 2023 zijn ruim 33.000 grauwe ganzen gedood, waarvan ongeveer 7.200 door ruivangsten. In de voorgaande jaren werd steeds een min of meer stabiel aantal rond de 65.000 geregistreerd. Sinds 2023 is een nieuw registratiesysteem (FaunaSpot) in gebruik, waarmee de registraties daadwerkelijk gevalideerd worden en waarmee de kans op invoerfouten is geminimaliseerd. Uit gefundeerde modelberekeningen blijkt dat deze halvering van de afschotcijfers een aannemelijke weergave is van de werkelijkheid (zie C15). Anders gezegd: in voorgaande jaren is aanzienlijk meer afschot van grauwe ganzen geregistreerd dan daadwerkelijk uitgevoerd.

³ FBE Noord -Holland (2024), Rapportage analyse afschotdata 2024.

Berekeningen (zie B9.6 en C15) tonen aan dat het jaarlijks aantal gedode grauwe ganzen ongeveer gelijk is geweest aan de jaarlijkse aanwas jonge ganzen. De conclusie is dan ook, dat de inzet niet groot genoeg is geweest om populaties te reduceren (zie B9.6). Daarnaast blijkt, dat het afschot niet optimaal effectief is ingezet (zie B11.3).

Brandgans

De populatiereductie van de brandgans heeft eraan bijgedragen dat de aanvankelijke sterke toename van deze soort sinds 2017 is omgebogen naar een afname van de standvogelpopulatie tot een niveau rond de GRP. In 2023 werden 2.300 brandgansen gedood door afschot (er werden geen ruivangsten uitgevoerd in dat jaar). Een verdere reductie is niet mogelijk omdat dan de gunstige Staat van Instandhouding niet meer kan worden gegarandeerd, zie A4.4.

Canadese gans

Het jaarlijks aantal gedode Canadese ganzen nam aanvankelijk vanaf 2017 toe, maar vertoont sinds 2020 een duidelijke daling tot circa 1.250 in 2023.

Kolgans en toendrarietgans

Op basis van de provinciale vrijstelling en de ontheffingen zijn in de zones rond Schiphol jaarlijks tussen de 1.200 en 2.000 kolgansen gedood. Rond Schiphol is jaarlijks ook nog een klein aantal toendrarietgansen gedood.

Verwilderde gedomesticeerde en hybride ganzen

Er zijn geen goed onderbouwde gegevens van het jaarlijks aantal gedode hybride ganzen. Tot 2023 bleek er namelijk geen eenduidigheid te zijn over de toedeling van deze ganzen bij afschotregistratie. Pas sinds 2023 worden alle registraties geverifieerd en is de communicatie over de juiste toedeling verbeterd. De geregistreerde aantallen van afschot betreffen enkele honderden hybride ganzen.

Bij de ruivangsten is de toedeling wel altijd duidelijk gemaakt. Jaarlijks worden er enkele honderden of enkele duizenden hybride ganzen gedood, met name door ruivangsten. Dit is afhankelijk van de mogelijkheid om brandgansen te vangen. Brandgansen en hybride ganzen ruien namelijk grotendeels in gemengde groepen. Het aantal hybriden neemt sinds 2020 jaarlijks af.

A5.3 Resultaten: schade-ontwikkeling

Landbouwschade

In de afgelopen beheerperiode had het beheer van ganzen in Noord-Holland voor de landbouw als doel de schade voor de grauwe gans te reduceren tot het niveau van 2005 en voor de brandgans tot het niveau van 2011. Omdat er een verband is tussen het aantal ganzen en de omvang van de schade waren streefaantallen vastgesteld voor beide soorten, die richting moesten geven aan de populatiereductie om de schadedoelen te behalen (zie B11). Voor de Canadese gans (groot en klein) is een doelschade benoemd van ruim €32.000 met een doelstand van 1.600 ganzen (400 broedparen). De schade door deze soort is echter onvolledig geregistreerd. In B6.3 zijn de trends weergegeven van de verschillende ganzensoorten.

Tabel A5-1 toont de totale schade uit het doeljaar en de schade in 2023, evenals de aantallen ganzen in de doeljaren en in 2024 in relatie tot de GRP. Deze gegevens tonen aan dat de ingezette middelen en maatregelen niet hebben geleid tot de gewenste schadevermindering. In Tabel A5-1 is de actuele schade aan landbouwgewassen, flora en fauna, en de risico's voor vliegveiligheid al kort beschreven (zie B7 en B8 voor meer details).

Tabel A5-1: Schadedoelen en gerealiseerde schade in 2023 en streefaantallen ganzen, de GRP en getelde ganzen in 2024. De schade door Canadese gans is slechts fragmentarisch geregistreerd.

	Schadecijfers (getaxeerd)			Aantallen ganzen		
	Doel schade (€)	Totale schade (€) in doeljaar	Schade (€) in 2023	Doel zomer	GRP standvogel	Geteld 2024 zomerpopulatie
Grauwe gans	121.290	356.230	12.196.472	15.000	16.650	128.737
Brandgans	54.286	213.875	985.640	7.300	8.590	6.449
Canadese gans (groot en kleinste)	32.265	-	-	1.600	-	-

De schade die brandgansen veroorzaken aan landbouwgewassen is nog altijd groter dan maatschappelijk is geaccepteerd. Dat de schade door deze soort niet is afgenomen, is vooral het gevolg van schade aan de eerste snede. Deze wordt in belangrijke mate veroorzaakt door trek ganzen die steeds vaker tot wel half mei nog aanwezig zijn in Nederland (zie B11.3). Deze schade kan niet worden beperkt door populatiereductie omdat de trekvogels van deze soort moeilijk zijn te onderscheiden van de standvogels. Het beheer heeft wel geleid tot een afname de populatie standvogels tot rond de GRP (zie A4.4) (FBE Noord-Holland, 2024).

Populatiereductie heeft bijgedragen aan de stabilisatie van het aantal grauwe ganzen (FBE Noord-Holland, 2024). Daarmee is de schade echter niet afgenomen. Die is door verschillende oorzaken zelfs blijven toenemen (zie B7.1).

De schade die Canadese ganzen veroorzaken is slechts fragmentarisch gedocumenteerd. Op grond van de landelijke vrijstelling was jaarrond bestrijding mogelijk (zie B1.2 en B7.1) en daarom werd er geen schadetegemoetkoming uitbetaald. Registratie van schade vond daarom nauwelijks plaats. De populatie Canadese ganzen is dankzij het beheer wel afgenomen (FBE Noord-Holland, 2024).

Schade aan flora en fauna

Ondanks de inzet van terreinbeheerders en lokale pilots met gecoördineerd beheer blijkt dat er in veel natuurgebieden nog steeds schade ontstaat aan de biodiversiteit en het ecosysteem. Oeverbegroeiingen zoals rietkragen worden kaalgevreten en oevers worden vertrapt, waardoor (zeldzame) vogels hun broedhabitat verliezen en meerdere natuurdoelstellingen niet worden behaald (zie B7.2). In de meeste gevallen lijkt het te gaan om grauwe standgansen.

Of de ingezette maatregelen voor de Canadese ganzen heeft bijgedragen aan het verminderen van hybridisatie is niet helemaal duidelijk. In Noord-Holland lijkt er een afnemende tendens te zijn van het aantal getelde verwilderde gedomesticeerde ganzen en hybriden (samengevoegd), maar de aantallen fluctueren te veel om te spreken van een duidelijk trend.

Het knelpunt van overbegrazing door ganzen komt naar voren uit vrijwel alle gebiedsanalyses en toetsingen daarvan door de Ecologische Autoriteit. In deel B wordt het algemene beeld beschreven van schade die ganzen veroorzaken aan flora en fauna in vijf provincies. Hieronder wordt nog een aantal aanvullende voorbeelden gegeven specifiek voor Noord-Holland.

Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder

In de evaluatie van het beheerplan voor dit gebied worden grauwe standganzen nadrukkelijk genoemd als een van de drukfactoren die het behalen van de doelen in de weg staan. Deze ganzen dragen bij aan afslag en erosie en vormen een bedreiging voor veenmosrietlanden (Van Dijk et al., 2021).

Oostelijke Vechtlanden

In dit gebied is duidelijk een afname van rietkragen geconstateerd als gevolg van de grote aantallen grauwe standganzen (Van der Winden, 2022; Van der Winden & Dreef, 2019). De vraat door deze ganzen wordt expliciet genoemd als een van de factoren waardoor gebiedsdoelen niet worden gehaald. Het gaat daarbij onder andere om vogelsoorten als roerdomp, woudaap, purperreiger en zwarte stern (Provincie Noord-Holland, 2022; Provincie Utrecht, 2023). Inmiddels zijn in een (heel) klein deel van dit gebied ganswerende maatregelen en intensieve verjaging ingezet, die ter plekke beperkt succesvol zijn. Sinds de start van deze maatregelen is het aantal kleine karekieten duidelijk weer toegenomen na een aanvankelijke daling, maar dat geldt niet voor de meeste andere doelsoorten (Spoorenberg & Mooij, 2022). Door de beheerder wordt jaarlijks €45.000,- uitgegeven aan de lokale maatregelen (mondelijke mededeling Waternet, oktober 2024).

IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske

Ook voor dit gebied worden ganzen gezien als een van de drukfactoren voor moerasvegetaties door begrazing en eutrofiëring (Ecologische autoriteit, 2023; Provincie Noord-Holland Directie Beleid – Sector Groen, 2023b). Eutrofiëring is een proces waarbij een teveel aan voedingsstoffen (zoals stikstof en fosfor) in water terecht komt, vaak door mest, rioolwater of industriële lozingen. Dit leidt tot overmatige algengroei, wat het zuurstofgehalte in het water verlaagt. Daardoor kunnen vissen en andere waterdieren sterven, wat de ecologische balans verstoort.

Naardermeer

In het Naardermeer worden grauwe ganzen ook benoemd als een van de beperkende factoren (Mettrop et al., 2020; Provincie Noord-Holland, 2019) voor het behalen van een aantal gebiedsdoelen. Net als in de meeste andere gebieden gaat het ook hier vooral om vogels die afhankelijk zijn van goed ontwikkelde oevervegetaties.

Duinen en Lage Land van Texel

In de natuurdoelanalyse wordt genoemd dat ganzen een van de knelpunten zijn voor deze gebieden. In de vochtige duinvalleien en duinplassen van het Natura 2000-gebied beschadigen overzomerende ganzen de vegetatie en vindt bemesting plaats door de uitwerpselen. In de graslanden van het Lage Land is vooral de overbegrazing een probleem, waardoor kale plekken in het landschap ontstaan (Provincie Noord-Holland Directie Beleid – Sector Groen, 2023a). Ganzen zijn daarmee een drukfactor voor verschillende habitattypen en Vogelrichtlijn-soorten. In het Lage Land, maar ook in waterrijke delen van de duingebieden (zoals de Horsmeertjes), is sprake van vermessing en schade (erosie) aan oevervegetatie door ganzen. Standganzen leiden tot toename in begrazing met als gevolg dat rietkragen langs de oevers verdwijnen. Hierdoor staan de oevers bloot aan erosie door golfslag, waardoor al een aanzienlijk oppervlak van Harlekijn-graslanden in het water is verdwenen (Figuur A5-1).

Bovendien resulteert ganzenpoep in eutrofiëring van de wateren, wat in ieder geval in de Horsmeertjes tot een duidelijke verslechtering van de waterkwaliteit heeft geleid (Ecologische autoriteit, 2024; Provincie Noord-Holland Directie Beleid – Sector Groen, 2023a).

Figuur A5-1: Doorbraak van een waterscheidende dijk in de Hoge Zandskijl op Texel als gevolg van enkele jaren ganzenbegrazing en -betreding (foto's: Loran Tinga, Natuurmonumenten).

Eilandspolder

In het Natura 2000-beheerplan voor dit gebied wordt beschreven dat ganzen hier een knelpunt zijn voor het behoud van het veenmosrietland en dat reductie van de aantallen noodzakelijk is (Provincie Noord-Holland, 2023).

Risico's voor de vliegveiligheid

Om de risico's op aanvaringen tussen ganzen en vliegtuigen te minimaliseren, moet het aantal ganzen in de veiligheidszone rondom Schiphol zo laag mogelijk zijn. In de vorige beheerperiode zijn er streefwaarden vastgesteld voor de zones van 0-10 km en 10-20 km rondom Schiphol (zie B8.6). Hier waren de beheermogelijkheden ruimer dan in de rest van de provincie. Ondanks alle maatregelen in het grondgebruik, inzet op nestbehandeling, verjaging en afschot is het aantal ganzen hier echter juist toegenomen. Daarmee is ook het risico op vogelaanvaringen eerder toegenomen dan afgenomen.

A5.4 Verklaring voor het niet bereiken van de doelen

Hoofdstuk B11.3 bespreekt de redenen voor het niet behalen van de doelen in de voorgaande beheerperiode. Hieronder worden de belangrijkste punten samengevat.

Ganzen veroorzaken slechts 50% van de schade: meer factoren van invloed

Meer ganzen betekent meer schade. Duizend ganzen eten nu eenmaal meer dan één gans. Maar de verhouding tussen het aantal ganzen en de hoogte van het schadebedrag is niet evenredig. Dat komt omdat er ook andere factoren zijn die de hoogte van het schadebedrag beïnvloeden. Het aantal ganzen bepaalt ongeveer de helft van de landbouwschade. De andere helft wordt veroorzaakt door andere factoren, namelijk:

- *Beleid.* Rijk, provincies en gemeenten hebben invloed op hoe ons landschap is ingericht: waar bijvoorbeeld ruimte is voor waterrijke natuurgebieden en waar akkerbouw en veeteelt kunnen plaatsvinden. De overheid bepaalt ook welke maatschappelijke schade geaccepteerd wordt, en de mate waarin schade aan gewassen wordt vergoed.
- *Moment.* Ganzen eten gras in de winter, maar de schade is in de meeste gevallen beperkt. Dat komt omdat het gras in de lente weer gaat groeien en dan goed kan herstellen. Maar wanneer ganzen in de lente wéér van het gras eten, kan er wel belangrijke schade ontstaan. Begrazing in de lente zorgt zelfs voor méér schade dan begrazing later in het seizoen, omdat voorjaarsgras (de eerste snede) meer waard is. Ook de lengte van het gras speelt een rol. Gras heeft namelijk een optimale groeilengte, waarbij de groeisnelheid het hoogst is. Zowel te kort gras als te lang gras groeien langzamer.

- o *Gewasprijzen.* De prijzen van gewassen bepalen hoe groot de financiële gevolgen zijn van vraat door ganzen. Doordat gewasprijzen vaak jaarlijks stijgen, worden ook de schadebedragen steeds groter, zelfs als er evenveel gras en gewassen beschadigd worden door ganzenvraat.
- o *Het weer.* De totale groeiomstandigheden (weer en bodem) zijn bepalend voor de groeisnelheid van een gewas, en dus voor het vermogen van het gewas om te herstellen. Voor akkerbouwgewassen is in de meeste gevallen geen herstel mogelijk: een aangevreten krop sla blijft een aangevreten krop sla. Gras kan zich, afhankelijk van het moment van schade en de weersomstandigheden goed of minder goed herstellen (zie ook hierboven).
- o *Teeltkeuze.* Een agrariër kan kiezen voor gewassen die minder gevoelig zijn voor schade door ganzenvraat. Maar de mogelijkheden zijn beperkt. Dat komt doordat ganzen bijna alle gewassen eten. Bovendien is de bodem niet altijd geschikt voor ieder gewas. Het kan ook zijn dat andere gewassen onvoldoende inkomsten opleveren.

Preventieve maatregelen: onvoldoende effectief

Fysieke wering, zoals hekken en netten, kan schade voorkomen, maar deze middelen kunnen niet overal worden ingezet, ze zijn kostbaar en slechts lokaal toepasbaar. Ook akoestische middelen, zoals vogelafweerpistolen en knalapparaten en fysieke middelen zoals vlaggen zijn onvoldoende effectief om schade door ganzen te voorkomen. Dit komt doordat ganzen vaak geen gevaar van de middelen ervaren, of snel leren dat er geen werkelijke dreiging is (zie B9.)

Nestbehandeling: niet effectief voor populatiereductie

Uitgebreid wetenschappelijk onderzoek toont aan dat nestbehandeling niet geschikt is voor populatiereductie (zie A6.1 en B9.5).

Verjagen met ondersteunend afschot kan averechts effect hebben

Verjaging kan sturing geven aan waar ganzen grazen, maar leidt niet tot minder ganzen (zie B9). Wil verjaging effectief zijn dan moeten er alternatieve gebieden zijn waar ganzen kunnen grazen zonder dat schade optreedt. Natuurgebieden worden al optimaal benut door ganzen en lijden al onder overbegrazing door het grote aantal ganzen waardoor een aantal natuurdoelen niet kan worden behaald.

Het steeds opvliegen kost de ganzen bovendien energie, waardoor ze meer moeten eten en daardoor extra schade veroorzaken. Het is dan ook logisch dat de inzet op verjaging in de afgelopen periode niet heeft geleid tot reductie van schade aan landbouwgewassen en flora en fauna. In A3.2 is dit toegelicht en in B9.2 tot en met B9.4 is dit uitgebreid beschreven.

Dodelijke maatregelen (afschot en ruivangsten) onvoldoende en onvoldoende effectief ingezet

De afgelopen beheerperiode hebben faunabeheerders (jagers) een belangrijke bijdrage geleverd aan het voorkomen van ganzenschade bij agrariërs en terreinbeherende organisaties en aan het bevorderen van de vliegveiligheid. Zo kwamen zij tenminste tweemaal per week in actie om ganzen te verjagen (indien nodig met ondersteunend afschot) van percelen van agrariërs, als onderdeel van hun onderlinge afspraken. Deze inzet is voor agrariërs een voorwaarde om in aanmerking te komen voor een schadetegemoetkoming van BIJ12. Naast het verjagen met ondersteunend afschot organiseren wildbeheereenheden ook regelmatig 'ganzendagen', waarbij veel ganzen uit de populatie worden onttrokken. Toch moet geconcludeerd worden dat deze inzet niet voldoende effectief is geweest om de

aantallen standganzen van de grauwe gans te verminderen. Er is alleen voorkomen dat deze populatie verder is gegroeid. Voor de populatie standvogels van de Canadese gans is wel een dalende trend ingezet maar is de doelstand nog niet behaald. Voor de brandgans is de GRP bereikt. Dat betekent dat er per jaar gekeken moet worden of er nog populatiereductie nodig is en kan worden ingezet binnen de wettelijke eisen ten aanzien van de gunstige Staat van Instandhouding.

Er zijn verschillende redenen waarom faunabeheerders niet genoeg ganzen hebben kunnen schieten om de huidige grote populatie grauwe ganzen in omvang te doen afnemen (zie B11.3 Belemmeringen):

- o Beschikbare tijd; jagers zijn vrijwilligers en de opgave is enorm
- o Beperkte toegang tot natuurgebieden, waar ganzen rusten, ruien en broeden
- o Overwegingen vanuit 'weidelijkheid' (geschreven en ongeschreven regels van jagers)
- o Beperkte mogelijkheden om gedode ganzen af te leveren
- o Weerstand tegen afschot vanuit de omgeving
- o Wildbeheereenheden hebben hun coördinerende taak onvoldoende ingezet of kunnen inzetten

De focus lag bovendien niet op populatiereductie, maar op schadebestrijding en de eisen voor schadetegemoetkoming voor grondgebruikers, waarvoor twee keer per week een verjagende actie voldoende was.

Ruivangsten leveren een bijdrage aan de populatiereductie, omdat grote aantallen ganzen tegelijk gedood worden. Omdat het verstoringseffect van ruivangsten zeer gering is, zijn ruivangsten erg geschikt voor het (meteen) verlagen van de schade in natuurgebieden. In het verleden zijn ruivangsten niet altijd optimaal ingezet vanwege factoren zoals beperkte capaciteit en het ontbreken van toestemming en afstemming (zie B11.3). Sinds 2021 is de FBE hierin meer gaan sturen, heeft zij meer capaciteit vanuit het eigen bureau beschikbaar gesteld en is de bezetting gewijzigd. Dit heeft geleid tot optimalisering van de bestaande vangcapaciteit. Deze capaciteit is echter nog steeds beperkt omdat er slechts één organisatie is die de vereiste expertise heeft om ruivangsten uit te voeren.

A6 Maatregelenpakket

A6 Maatregelenpakket

A6.1 Inzichten uit de gegevensbasis (Deel B)

In de gegevensbasis zijn de huidige schadebeperkende maatregelen, hun werking, hun effectiviteit en hun invloed op het welzijn en het natuurlijk gedrag van ganzen beschreven. Deze feiten geven inzicht in het type maatregelen en de intensiteit van inzet die nodig is om de bijdrage aan de maatschappelijk gestelde doelen te vergroten. Met deze inzichten is het maatregelenpakket voor deze beheerperiode ontwikkeld. Dit pakket geeft heldere richtlijnen, waarbij per gebied ruimte is voor maatwerk afhankelijk van de lokale omstandigheden. Hieronder worden eerst de belangrijkste inzichten uit de gegevensbasis samengevat, omdat ze de logische opstap vormen naar het maatregelenpakket.

Algemeen

- Nederland is door zijn ligging, inrichting en grondgebruik ideaal voor ganzen (zie A1.1).
- In Nederland zijn daarom jaarrond verblijvende ganzen (standganzen) aanwezig. Deze populaties worden in de winter aangevuld met trekganzen uit arctische broedgebieden (zie B4 en B6).
- Er zijn duidelijke signalen dat met name grauwe ganzen de Oostvaardersplassen in Flevoland gebruiken als rust- en ruigebied, maar in Noord-Holland foerageren. Dit lijkt specifiek te gebeuren in de omgeving van de polder Zeevang, waar 30% van de totale landbouwschade wordt geconstateerd (zie B6.4 en B12).
- Ganzen veroorzaken momenteel meer schade aan landbouwgewassen en flora en fauna en vormen een groter risico voor de vliegveiligheid dan maatschappelijk acceptabel wordt bevonden (zie B7 en B8).

- Een andere inrichting van het landschap (zie B9.2), een andere visie op schade (zie B3), of vermindering van het aantal ganzen zijn opties voor schadereductie en verlagen van de risico's (zie B7 en B9.5).
- De overheid kan sturing geven aan de inrichting en het gebruik van het landschap en heeft daarmee invloed op de omvang van de schade en risico's. Ook grondgebruikers (agrariërs en terreinbeherende organisaties) hebben via hun keuze voor de teelt van gewassen of inrichting van de natuur invloed op de hoogte van de schade en risico's (zie B9.2). Dat geldt niet alleen voor schade aan hun eigen belangen maar ook voor schade aan flora en fauna/landbouw en risico's voor vliegveiligheid.
- Alleen preventieve middelen (weren en verjagen) zijn bij de huidige grote aantallen (grauwe) ganzen onvoldoende effectief om schade en risico's te voorkomen of te verminderen (zie B9 en B7).
- De inzet van preventieve middelen (waarvoor geen omgevingsvergunning is vereist) is een verantwoordelijk van de grondgebruiker (zie B9.1).
- Faunabeheer tot slot kan een maatregel zijn om schade te reduceren, aanvullend op inrichting van het landschap, teeltkeuze, inrichting van de natuur en de inzet van preventieve en werende middelen waarvoor geen omgevingsvergunning is vereist (zie B1.2).

Schade aan landbouw

- Er is een duidelijk verband tussen het aantal ganzen en de omvang van de schade aan landbouwgewassen, meer ganzen zorgen voor meer schade maar dat verband is niet evenredig (zie B7.1).
- Substantiële schade aan grasland vindt vooral plaats in het vroege voorjaar (ca. vanaf 1 maart) en in de zomer.

- Op kwetsbare gewassen kan ook in de herfst en winter schade optreden. In het totaal is deze schade in Noord-Holland tot nu toe maar enkele procenten, maar per hectare bezien kan die schade veel hoger zijn dan op grasland (zie B7).

Schade aan natuur

- Ondanks de inzet van werende middelen blijkt ook in veel natuurgebieden de schade aan de biodiversiteit en het ecosysteem steeds groter te worden. Oeverbegroeiingen zoals rietkragen worden kaalgevreten en oevers worden vertrapt, waardoor (zeldzame) vogels hun broedhabitat verliezen en meerdere natuurdoelstellingen niet worden behaald.
- De schade aan natuur kan slechts beperkt in geld worden uitgedrukt; de kosten voor herstel en preventiemaatregelen. De schade betreft vooral het niet behalen van de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebieden en/of verlies aan soortenrijkdom.

Vliegveiligheid

- Het ruimtelijk spoor, d.w.z. het sturen op de inrichting van het landschap en teeltkeuze is het beste en meest duurzame alternatief voor het bevorderen van de vliegveiligheid. Faunabeheer is daar slechts aanvullend op. Ruimtelijke maatregelen zullen echter om vele redenen over een langere termijn dan de looptijd van dit faunabeheerplan reiken. Aanvullende faunabeheermaatregelen zullen dus gedurende de looptijd van dit faunabeheerplan noodzakelijk blijven.

Verjagen

- Ganzen leren snel wanneer er van werende en verjagende middelen daadwerkelijk gevaar uitgaat en passen hun gedrag daarop aan. Daardoor zijn deze middelen in de meeste gevallen niet effectief.

- Met verjaging kan sturing worden gegeven aan waar ganzen grazen, maar niet aan hoeveel ze grazen. Verjagen betekent immers verplaatsen. Het herhaaldelijk verjagen leidt tot veel vliegbewegingen en dus tot energieverlies. Dit wordt gecompenseerd door extra grazen en daarmee leidt verjaging juist tot méér schade (zie B9.2). Verjagen is alleen zinvol als dit plaatsvindt met voldoende inzet, op gecoördineerde wijze en met aanwezigheid van een goed alternatief opvanggebied binnen bepaalde afstand. Anders werkt verjagen overrechts (zie B9.2 t/m B9.4).
- In de winter is voedsel schaars, wat betekent dat de eventuele opvanggebieden dan relatief groot moeten zijn, ofwel dat de gebieden waarvan ganzen worden verjaagd klein moeten zijn (zie B9.4).

Nestbehandeling

Nestbehandeling is geen effectieve maatregel voor populatiereductie, en is daarom wettelijk niet toegestaan. Eén ei minder betekent namelijk niet één gans minder, omdat de kuikens die wel geboren worden minder concurrentie hebben en daardoor meer kans hebben vliegvlug te worden. Onder aan de streep worden evenveel kuikens vliegvlug als zonder nestbehandeling. Bovendien heeft deze vorm van beheer versturende bijeffecten. Een en ander is beschreven in hoofdstuk B9.5.

Wel kan de maatregel worden toegepast in natuurgebieden, zelfs als niet alle nesten kunnen worden gevonden: hiermee wordt beoogd de schade door vraat van pullen te beperken tot aan het moment dat ze vliegvlug worden.

Daarnaast kan nestbehandeling bij lokale, beginnende en kleine populaties een zinvolle maatregel zijn om schade en overlast te verminderen, vooral in gebieden waar afschot mogelijk geen optie is, zoals binnen het stedelijk gebied. Een voorwaarde daarbij is wel dat de broedgelegenheid beperkt is, dat alle nesten worden gevonden en dat alle eieren worden behandeld. Over het algemeen kan slechts bij kleine overzichtelijke populaties aan die voorwaarden worden voldaan.

Populatiereductie

- Gegeven de huidige inrichting en het grondgebruik van ons landschap is het verminderen van het aantal ganzen door ruivangsten en afschot een geschikte maatregel om de schade door ganzen te verminderen, mits deze maatregelen met de juiste intensiteit en op het juiste moment worden ingezet.
- De relatie tussen het aantal ganzen en de omvang van de schade is niet lineair. Minder ganzen betekent niet automatisch evenveel minder schade, omdat er ook andere factoren zijn die de hoogte van de schade bepalen.
- Om de bijdrage aan het verlagen van de schade door grauwe ganzen te verhogen dient het aantal grauwe ganzen daadwerkelijk te verminderen. Dit kan alleen slagen als gedurende enkele jaren een verhoging van 75 tot 100% wordt gerealiseerd van het jaarlijks aantal te doden ganzen (zie C15).
- Koppelafschot en ruivangsten zijn de meest effectieve methoden voor populatiereductie (zie B9.5), maar gezien de omvang van de populatie grauwe ganzen is tenminste voor deze soort aanvullend ook zomerafschot noodzakelijk om de gewenste vermindering te bereiken (zie B9.6).
- Afschot in de winter levert een uitermate beperkte bijdrage aan het verminderen van schade, doordat in die periode vooral trek ganzen zullen worden geschoten die geen substantiële bijdrage leveren aan de schade (zie B6.3). Binnen de kaders van de wet is winterafschot daardoor niet toegestaan.

Gunstige staat van instandhouding

- Trek ganzen en stand ganzen worden gezien als aparte populaties met verschillende normen voor de Staat van Instandhouding (zie B1.1 en B6.5). Er zijn duidelijke wetenschappelijk onderbouwde normen waarmee de gunstige Staat van Instandhouding van zowel de stand- als trekvogelpopulaties van grauwe gans en brandgans kan worden gewaarborgd: de GRP (zie B1, B5.1 en B6.5). Voor kol ganzen bestaat (nog) geen internationale norm maar zijn volgens dezelfde systematiek wel provinciale normen bepaald (zie B6.5). Voor de grote Canadese gans bestaat geen GRP. Wel heeft Sovon een alternatieve norm voorgesteld (A6.10).

A6.2 Randvoorwaarden

De faunabeheereenheid heeft in samenwerking met de provincie de volgende randvoorwaarden geformuleerd op basis waarvan het maatregelenpakket is samengesteld:

1. De maatregelen passen binnen de wettelijke kaders

De wettelijke kaders zijn beschreven in hoofdstuk B1 en B2. Aspecten die speciale aandacht behoeven zijn de Staat van Instandhouding en de volgorde van de beoordeling van de in te zetten maatregelen: eerst preventieve maatregelen (niet dodelijk) en pas als dat aantoonbaar niet effectief is, komen dodelijke middelen in beeld.

2. De maatregelen zijn aantoonbaar effectief om schade te voorkomen

De effectiviteit wordt bepaald aan de hand van de informatie die er op dat moment is. Denk aan data-analyses, wetenschappelijke gegevens en praktijkervaring. Effectiviteit kan ook betrekking hebben op een combinatie van maatregelen of maatregelen die pas effectief zijn als ze op grotere schaal en goed gecoördineerd worden ingezet.

3. Maatregelen en uitvoering met oog voor dierenwelzijn en natuurwaarden

Dierenwelzijn⁴ is een onderdeel van de Omgevingswet. Elke inzet van maatregelen moet navolgbaar zijn op dit aspect en is daarmee een uitgangspunt voor het opstellen van het maatregelenpakket. Dat wil zeggen dat dieren en hun natuurlijke habitat zo min mogelijk worden verstoord, dat onnodig lijden zoveel mogelijk wordt voorkomen en dat zo min mogelijk dieren worden gedood om de doelen te behalen. De te beschermen natuurwaarden betreffen uiteraard de beschermde ganzensoorten zelf (gunstige Staat van Instandhouding), maar daarnaast ook overige bij wet beschermde natuur waar ganzen, ganzenbeheer en overige natuurwaarden elkaar raken, zoals bijvoorbeeld natuurlijke oevers, purperreigers en bloemrijke graslanden.

4. Het maatregelenpakket streeft naar een balans tussen kosten, schade en inzet

De provincie Noord-Holland streeft naar een aanpak die zowel effectief als kostenefficiënt is. Dit betekent dat de aanpak per gebied goed wordt afgestemd op de specifieke situatie en kenmerken van dat gebied. En ook, dat capaciteit vooral wordt ingezet in de periodes/momenten dat het effect het grootst is.

5. Ruimte voor innovatie

We zijn nooit uitgeleerd en technische mogelijkheden nemen nog steeds toe. Het maatregelenpakket laat ruimte om 'best practices' of succesvolle experimenten als innovatie verder te ontwikkelen en te testen op effectiviteit. Het kan daarbij gaan om innovatie van de maatregel zelf, maar ook om bijvoorbeeld het proces, de organisatie, de uitvoering of onderzoek.

A6.3 Aanpak op hoofdlijnen

Uit de gegevensbasis (Deel B) blijkt dat de maatschappelijke doelen (zie A2) nog niet zijn bereikt. De landbouwschade die ganzen veroorzaken is nog altijd beduidend hoger dan wat als maatschappelijk acceptabel wordt beschouwd. Ook worden natuurdoelen niet gehaald. Tot slot is ook de reductie van het aantal ganzen in de veiligheidszone rond Schiphol niet gerealiseerd, waardoor de risico's voor de luchtvaart niet tot een minimum zijn teruggebracht, zoals het Rijk nastreeft.

⁴ Een definitie van dierenwelzijn is o.a.: het fysieke en gevoelsmatige welzijn van dieren. Het wordt gemeten aan de hand van indicatoren zoals gedrag, fysiologie, levensduur en voortplanting. Maatregelen om schade te verminderen kunnen ingrijpen op drie van deze vier indicatoren, namelijk het gedrag, de levensduur en de voortplanting. In de belangenafweging zullen sommige aspecten van dierenwelzijn daarom soms ondergeschikt zijn aan ingrijpen, na zorgvuldige onderbouwing van noodzaak, belang en wijze van uitvoering.

Op hoofdlijnen bestaat het maatregelenpakket uit hetzelfde type maatregelen als in de voorgaande beheerperioden. Het grote verschil ten opzichte van de voorgaande periode is:

- o Ganzenbeheer wordt sterker gecoördineerd, georganiseerd en gemonitord, onder regie van de FBE.
- o Nestbehandeling wordt niet ingezet voor populatiereductie omdat dit aantoonbaar niet effectief is. Deze maatregel kan alleen in uitzonderingsgevallen worden toegepast, zie A6.1 en B9.5.
- o Populatiereductie van de grauwe gans wordt sterk vergroot, met focus op ruivangsten en koppelafschot als meest effectieve methoden, aangevuld met zomerafschot;
- o Er wordt niet meer met streefstanden/doelstanden van ganzenpopulaties gewerkt. In plaats daarvan wordt beheer afgestemd op de ontwikkeling van schade en risico's, die daartoe nauw gemonitord worden.

Hieronder zijn de maatregelen voor de beheerperiode 2025-2031 uitgewerkt.

A6.4 Aanpassing van teeltkeuzen en landschapsinrichting

De teelt van gewassen met een minder aantrekkende werking voor ganzen en minder open landschappen zullen een structurele bijdrage leveren aan verlaging van de schade aan landbouw, flora en fauna en aan de risico's voor vliegveiligheid (zie B9). Deze maatregelen zijn echter een keuze van grondeigenaren, grondgebruikers en/of een bevoegdheid van de overheden. Het zijn keuzes waar de faunabeheereenheid niet in kan en mag treden. Dit zijn dan ook adviezen.

Naar aanleiding van de evaluatie van het Convenant Reduceren Vogelaaanvaringen Schiphol hebben overheden afgesproken om via het programma NOVEX⁵ steviger invulling te geven aan het ruimtelijk spoor. Ruimtelijke maatregelen uit dit programma kunnen de veiligheidszone mogelijk onaantrekkelijker maken voor ganzen. Deze maatregelen zullen echter om vele redenen over een langere termijn dan de looptijd van dit faunabeheerplan reiken.

A6.5 Beperking toegang tot opgroeihabitat

Deze maatregel kan zonder omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit worden toegepast. Lokaal kan het afrasteren van opgroeihabitat helpen de schade te verminderen (zie B9.1). In de eerste weken van hun leven hebben kuikens goed voedsel nodig maar kunnen ze nog niet vliegen. Sommige natuurgebieden bieden niet genoeg voedsel om de grote aantallen broedparen en hun jongen te onderhouden. De ganzen met hun jongen lopen of zwemmen dan naar aangrenzende agrarische graslanden. Door het plaatsen van lage rasters kan dat worden voorkomen. Enerzijds voorkomt dat lokaal schade aan de graslanden en anderzijds voorkomt het dat de jongen

⁵ NOVEX is het programma waarin overheden samenwerken rond specifieke vraagstukken bij de inrichting van Nederland.

groot worden, door voedselgebrek. Uiteindelijk zullen broedparen uitwijken naar andere gebieden waardoor ter plekke het aantal ganzen afneemt. Bij deze methode moet rekening worden gehouden met een verhoogde druk op het natuurgebied in de eerste paar jaar, voordat ganzen geleerd hebben het gebied niet te gebruiken. Tijdelijk kan door deze maatregel in het broedgebied de schade dus juist toenemen. Daarnaast kunnen de rasters nadelige gevolgen hebben voor andere fauna. Deze maatregel is niet uitvoerbaar op grote schaal, omdat nooit alle opgroeihabitat kan worden afgerasterd.

A6.6 Inzet preventieve middelen door grondgebruikers

Grondgebruikers kunnen zelf preventieve middelen inzetten waarvan enig resultaat verwacht kan worden. Vooral in de groenteteelt kan dat fysieke wering door netten zijn, maar ook akoestische en bewegende middelen kunnen lokaal werken (zie B9 en de preventiekits van BIJ12). Om te voorkomen dat gewinning optreedt, is afwisseling van belang. Ook de combinatie met regelmatig ondersteunend afschot vergroot de afschrikwekkende werking.

A6.7 Verjaging met ondersteunend afschot

In A5.4 en B9.3 en B9.4 is toegelicht waarom vanwege de huidige aantallen ganzen en het huidige gebruik van het landschap in Noord-Holland met alleen verjaging geen verlaging van de maatschappelijke schade is te verwachten. Verjagen is immers alleen het verplaatsen van ganzen. Als ganzen geen alternatief opvanggebied beschikbaar hebben waar zij kunnen eten, leidt verjagen eerder tot een toename van de totale kosten. De schade per hectare op kwetsbare gewassen is snel een veelvoud van die op grasland. Daarom kan het verjagen voor kapitaalintensieve gewassen (lokale teelten) enig soelaas bieden, mits grasland als alternatief opvanggebied kan functioneren. Wanneer de aantallen ganzen kleiner worden, kan verjagen wel effectief zijn

omdat de ganzen dan over meerdere percelen worden verspreid en de schade per perceel mogelijk acceptabel is.

Ter voorkoming van baankruisingen door ganzen is het in de 0-10 km zone rondom Schiphol van belang dat ganzen het gehele jaar ruimtelijk gestuurd kunnen worden door middel van verjaging. Verjaging met ondersteunend afschot is daarom onder de volgende voorwaarden opgenomen in het maatregelenpakket:

- Verjaging met ondersteunend afschot het gehele jaar op kwetsbare gewassen voor de soorten brandgans, Canadese gans, grauwe gans en kolgans.
- Verjaging met ondersteunend afschot het gehele jaar in de 0-10 km zone ter bevordering van de vliegveiligheid voor de ganzensoorten brandgans, Canadese gans, grauwe gans, kolgans en toendrarietgans.

A6.8 Nestbehandeling

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat nestbehandeling geen effectieve maatregel is voor populatiereductie, en daarom in de meeste gevallen wettelijk niet is toegestaan (zie A6.1 en B9.5). Alleen in heel specifieke omstandigheden, waarbij alle nesten kunnen worden gevonden en alle eieren worden behandeld, kan nestbehandeling lokaal helpen de schade en overlast te beperken. Denk daarbij aan direct toepassen bij vestiging van nieuwe populaties of bij kleine broedpopulaties die zich (net) in stedelijk gebied hebben gevestigd. Ook kan de maatregel worden toegepast in natuurgebieden, zelfs als niet alle nesten kunnen worden gevonden: hiermee wordt beoogd de schade door vraat van pullen te beperken tot aan het moment dat ze vliegvlug worden. Nestbehandeling is in deze uitzonderingsgevallen mogelijk voor brandgans, Canadese gans en grauwe gans.

A6.9 Populatiereductie standvogels

Verschillende studies, waaronder de evaluatie van het Noord-Hollandse Faunabeheerplan Ganzen 2021-2024, tonen aan dat met het toegenomen aantal ganzen, ook de schade toeneemt (zie B7.1). Het reduceren van het aantal ganzen is dan ook een geschikte manier om de schade door ganzen te verminderen (zie B9.5). Daarbij geldt, dat er niet meer ganzen worden gedood dan strikt noodzakelijk is en dat de gunstige Staat van Instandhouding niet verslechtert.

Populatiereductie door adaptief beheer

Populatiereductie wordt uitgevoerd als adaptief beheer, waarbij er geen vaste streef- of doelstanden zijn. De focus ligt op de schade die ganzen veroorzaken, niet op hun aantal. De beheerinspanning wordt gestuurd via zorgvuldige monitoring en wordt jaarlijks aangepast op basis van de meest recente gegevens over schade en risico's en aantalsontwikkeling (zie A8). Op deze manier vindt populatiereductie alleen plaats als dat noodzakelijk is.

Deze strategie is gekozen om twee redenen. Ten eerste hangt de schade die ganzen aanrichten allereerst af van de maatregelen die overheden en grondgebruikers nemen om deze te verminderen (zie A1.2 en 0). Populatiereductie is aanvullend op deze inspanningen. Ten tweede is er wel een relatie tussen het aantal ganzen en de schade, maar deze is niet evenredig. Daarom is het niet mogelijk om op voorhand te bepalen welke exacte bijdrage de reductie van het aantal ganzen zal bijdragen aan de maatschappelijke doelen (zie B7).

Inzet op basis van effectiviteit

De snelste manier om de populatie te verkleinen is koppel-/broedparenafschot in het voorjaar. Daarbij worden ganzenkoppels gedood voordat ze een nest bouwen en tot broeden komen. Op deze manier wordt het aantal ganzen verkleind én wordt nieuwe aanwas voorkomen (zie B9.5). Koppel- en broedparenafschot is dan ook de belangrijkste pijler voor populatiereductie in dit faunabeheerplan.

Ruivangsten zijn daarnaast een effectieve maatregel om populaties te verkleinen, omdat er relatief weinig inzet nodig is en per actie hoge aantallen ganzen tegelijk worden gedood (zie B9.5).

Met de huidige aantallen grauwe ganzen blijft aanvullend zomerafschot noodzakelijk. Deze maatregel is iets minder effectief omdat een groot deel van de zomerpopulatie uit jonge ganzen bestaat. De kans is dus groot dat er vooral veel jonge ganzen geschoten worden, ook omdat deze nog geen ervaring met jagers hebben. Jonge ganzen zijn nu juist de ganzen die pas op langere termijn zouden hebben bijgedragen aan nieuwe aanwas. Ganzen starten namelijk vaak pas rond hun derde of vierde levensjaar met broeden, soms zelfs nog later (zie B4.8). Op korte termijn remt zomerafschot de groei van de populatie dus niet, maar op langere termijn vermindert het natuurlijk wel toekomstige broedparen.

N.B. Winterafschot is om twee redenen wettelijk niet toegestaan. De eerste reden is, dat de ganzenpopulatie in de winter voor 60% uit standganzen bestaat en voor 40% uit trekganzen. Populatiereductie is alleen gericht op standganzen en bij afschot in deze periode, worden dus met gelijke inzet minder standganzen gedood: dat is niet effectief. De tweede reden is, dat trekganzen – voor zover de literatuur en de cijfers in de gegevensbasis nu laten zien – geen belangrijke schade veroorzaken. Daarom kan afschot van oktober t/m januari niet worden opgenomen in dit faunabeheerplan.

Intensiteit van de inzet

Populatiereductie is alleen effectief wanneer een grote en constante inspanning wordt geleverd en voldoende ganzen aan de populatie worden onttrokken. Voor de meest soorten standganzen ligt de inspanning op onderhoudsniveau. Voor grauwe ganzen geldt echter, dat het aantal daadwerkelijk moet worden verminderd om de schade en risico's die zij veroorzaken te verlagen. Dit kan alleen slagen als gedurende enkele jaren een verhoging van 75 tot 100% wordt

gerealiseerd van het jaarlijks aantal te doden ganzen (zie C15). Dit vraagt een veel grotere inzet en meer organisatie en coördinatie dan in de vorige beheerperiode is toegepast.

Periode

- o In de gehele provincie Noord-Holland in de maand februari tot en met mei koppel- en broedparenafschot
- o In de gehele provincie Noord-Holland voorjaarsafschot (1 maart tot en met 30 juni)
- o In de gehele provincie Noord-Holland zomerafschot (1 juli tot en met 30 september)
- o In de 0-10 km zone rondom Schiphol het gehele jaar afschot
- o In de gehele provincie Noord-Holland ruivangsten in de periode van 1 mei tot en met 31 juli

Afhankelijk van de ontwikkeling in populatie-omvang, schade en risico's wordt bepaald welke periode en welke methode in een gebied het meest effectief is. Dit kan gedurende beheerperiode dus wijzigen, afhankelijk van de resultaten (zie A8).

A6.10 Populatiereductie en ondersteunend afschot

Bij het uitvoeren van beheermaatregelen waarbij ganzen worden gedood, is het belangrijk dat de gunstige Staat van Instandhouding van de ganzensoorten niet in het geding komt. Dit vereist dat het aantal ganzen van een soort niet onder een afgesproken waarde mag komen. Het kan daardoor zijn dat verjaging met ondersteunend afschot of populatiereductie niet verder kan worden toegestaan, terwijl de maatschappelijke schade nog niet tot acceptabel niveau is teruggebracht. Dit komt omdat het schadebedrag niet is gerelateerd aan het aantal ganzen maar aan wat de maatschappij bereid is om te betalen (zie A2.1).

Bovendien kan de schade niet een-op-een gerelateerd worden aan het aantal ganzen (zie B7.1). Ook teeltkeuze en landschappelijke ontwikkelingen hebben effect op het bereiken van de maatschappelijke doelen (zie A1.2).

Brandgans

Een fors deel van de schade aan vooral voorjaarsgras wordt veroorzaakt door de brandgans. De schade ligt ruim boven de door de provincies vastgestelde maatschappelijk geaccepteerde schade. Ook in enkele natuurgebieden is specifiek de brandgans verantwoordelijk voor schade. Deze schade wordt veroorzaakt door zowel de stand- als de trekvogelpopulatie.

Standvogelpopulatie brandgans

Het aantal brandgans van de standvogelpopulatie ligt rond de GRP, als gevolg van de genomen maatregelen uit de afgelopen beheerperiodes. Ondanks deze stabilisatie is de schade nog wel toegenomen (zie A5.3 en daarmee samenhangend A8.1). De Nederlandse standvogelpopulatie valt onder MU3 (zie B6.1). Die populatie zit weliswaar boven de GRP maar net onder de 200% grens waarvoor afstemming is vereist binnen het hele gebied van de populatie (zie B6.5). Doordat vrijwel de hele populatie in Nederland zit, is internationale afstemming over eventuele beheermaatregelen in de praktijk echter niet nodig om de GRP te kunnen bewaken.

Populatiereductie is gericht op het handhaven van de GRP (voorkomen populatie groei) via koppelafschot (15 maart t/m eind mei) en ruivangsten (mei t/m juli). Afhankelijk van de opgave wordt bepaald of ook voorjaars- en zomerafschot (1 maart t/m september) noodzakelijk is. Vooralsnog wordt gewerkt met een stoplichtmodel maar er wordt gestreefd naar een model dat het werken met jaarquota mogelijk maakt (zie A8).

Trekvogelpopulatie brandgans

Doordat de trekkende brandganzen pas laat uit Nederland vertrekken (april/mei) kunnen ze, in combinatie met hun typische graasgedrag, zorgen voor schade aan de voorjaarsnede en daarmee een relatief groot aandeel hebben in de totale schade.

In de winter wordt de standvogelpopulatie aangevuld met een deel van de trekganzen uit verschillende deelpopulaties (MU1 en MU2, zie B6.1) waarvoor aparte normen gelden ten aanzien van de instandhouding (zie B9). In MU1 is de stand ruimschoots meer dan 200% van de GRP. In MU2 zit de stand weliswaar boven de GRP maar onder de 200% grens. Om in de winter populatiereductie te kunnen toepassen zou afstemming met de andere landen uit MU2 dus noodzakelijk zijn (zie B6.5). Als verdere reductie geen optie is, kan alleen worden teruggevallen op weren en/of verjagen (of niets doen). Indien verjaging wordt toegepast moet voorkomen worden dat door verjagen de schade juist toeneemt (zie B9).

Beheer bestaat op kwetsbare gewassen uit de inzet van preventieve middelen (weren en verjagen), eventueel met beperkt ondersteunend afschot. Voor grasland geldt dat verjaging alleen plaatsvindt als opvanggebieden zijn ingesteld waar ganzen gericht naar toe kunnen worden verjaagd.

Vliegveiligheid 0-10 km zone

In de 0-10 km zone rondom Schiphol wordt ter bevordering van de vliegveiligheid het gehele jaar gestreefd naar een zo laag mogelijke aantal brandganzen in dit gebied. Dit geldt voor zowel de stand- als de trekvogelpopulatie. Dit wordt gedaan door middel van verjaging en aangevuld met (ondersteunend) afschot.

Grauwe gans

De meeste schade aan gewassen wordt veroorzaakt door de standvogelpopulatie van grauwe ganzen. De schade ligt fors boven de maatschappelijk geaccepteerde schade. Het aantal grauwe ganzen is ook veruit het hoogst van alle ganzensoorten in Nederland. Voor de grauwe gans geldt dat zowel de trek- als de standvogelpopulatie ruim boven de internationaal afgesproken GRP zit (voor trekganzen tweemaal de GRP en voor standganzen eenmaal de GRP, zie B6.5). Vanuit de zorg voor de gunstige Svl is er dus geen belemmering voor populatiereductie van de stand- en trekvogelpopulatie.

Standvogelpopulatie grauwe gans

Om daadwerkelijk een reductie van het aantal grauwe ganzen te bereiken, wijzen berekeningen uit dat er substantieel meer ganzen geschoten moeten worden (zie C15), vooral tijdens de meest effectieve periode van koppelvorming en broeden (zie B9.5). Dergelijk gericht koppelafschot vermindert namelijk niet alleen het aantal volwassen ganzen, maar ook de aanwas van jonge ganzen.

Om het aantal grauwe ganzen binnen de komende beheerperiode terug te brengen tot de GRP zou gedurende twee à drie jaar een verhoging van het afschot nodig zijn van 75 tot 100%, ofwel een verdubbeling (zie C15). Dat dit praktisch gezien mogelijk is, is bewezen bij het beheer van de damherten, rosse stekelstaarten en in enkele experimenten die de FBE in het kader van ganzenbeheer de afgelopen jaren heeft uitgevoerd met ondersteuning van de provincie Noord-Holland. Bij deze experimenten hebben de Wildbeheereenheid Texel, de LTO, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten de handen ineengeslagen, en die samenwerking heeft geleid tot een forse verhoging van het afschot (zie A7). Na de genoemde twee tot drie jaar verhoging van het afschot zal de jaarlijkse reductie geleidelijk worden afgebouwd totdat het schadedoel is bereikt, voor zover aan de eisen voor de gunstige Svl kan worden voldaan. Als het schadedoel of de GRP is bereikt, bestaat het beheer uit handhaving van dat populatieniveau.

Er wordt ingezet op populatiereductie vanaf februari door middel van koppelafschot (februari t/m mei), ruivangsten (mei t/m juli), voorjaarsafschot (1 maart tot en met juni) en zomerafschot (1 juli t/m september). De inzet ligt daarmee volledig op het terugbrengen van de populatie in de gehele provincie. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de maatschappelijke doelen voor landbouw, flora en fauna en vliegveiligheid.

Trekvogelpopulatie grauwe gans

De trekkende grauwe ganzen verlaten ons land al eind februari-begin maart. Begrazing op grasland tot medio maart veroorzaakt maar in beperkte mate schade (zie B7). Daarbij geldt uiteraard wel dat het gras de kans moet krijgen om te herstellen, wat niet het geval is als de standvogelpopulatie dezelfde percelen blijft begrazen. In ieder geval is het over het algemeen niet de trekvogelpopulatie die substantiële schade veroorzaakt aan blijvend grasland en natuur. Daarom kan binnen de kaders van de wet niet worden ingezet op reductie van de trekvogelpopulatie.

Op kwetsbare gewassen kan wel verjaging eventueel met ondersteunend afschot plaatsvinden. De totale schade op kwetsbare gewassen is weliswaar niet erg hoog maar de schade per hectare is veel hoger dan op grasland. Alle blijvend grasland is de facto opvanggebied voor de ganzen in de winter (uitgezonderd koppelafschot vanaf 1 februari).

Vliegveiligheid 0-10 km zone

In de 0-10 km zone rondom Schiphol wordt ter bevordering van de vliegveiligheid het gehele jaar gestreefd naar een zo laag mogelijk aantal grauwe ganzen in dit gebied. Dit geldt voor zowel de stand- als de trekvogelpopulatie. Dit wordt gedaan door middel van verjaging en aangevuld met (ondersteunend) afschot.

Grote Canadese gans

De Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) heeft in 2000 de grote Canadese gans (*Branta canadensis*) als dwaalgast erkend, waarmee deze op de lijst van in Nederland voorkomende wilde inheemse vogelsoorten kwam. Echter, door nieuwe ecologische inzichten is de grote Canadese gans weer verwijderd van deze lijst, omdat het vóórkomen van dwaalgasten van deze soort in Nederland in twijfel is getrokken (zie B4.2). De grote Canadese gans wordt hierdoor ecologisch als exoot beschouwd. De grote Canadese gans is echter een te beschermen soort op grond van de Vogelrichtlijn, zodat de Staat van Instandhouding geborgd moet worden.

Gezien de ecologische overeenkomsten tussen de grote Canadese gans, de grauwe gans en de kolgans, is te verwachten dat de schade die de grote Canadese gans veroorzaakt vergelijkbaar is met deze andere soorten. Er kan dus worden gesteld dat er evidente (dreigende) schade is door de grote Canadese gans (zie B7). Door hybridisatie is er ook schade aan inheemse fauna (zie hybriden en verwilderde gedomesticeerde ganzen).

Er is voor de grote Canadese gans geen internationale of landelijke GRP bepaald omdat deze soort ecologisch gezien als exoot wordt beschouwd. Sovon heeft een alternatieve ecologische onderbouwde norm gegeven op nationaal niveau. Bij een aantal broedparen van tenminste 500 wordt de gunstige staat van instandhouding gegarandeerd (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2022). In de provincie Noord-Holland vormt deze norm het uitgangspunt voor het bewaken van de staat van instandhouding. Indien meerdere provincies of op landelijk niveau andere afspraken worden gemaakt, dan volgt het faunabeheerplan die afspraken als norm.

Er wordt ingezet op populatiereductie via koppelafschot (vanaf 1 februari), ruivangsten en zomerafschot (t/m september) totdat het gewenste schadeniveau is bereikt of tot de ondergrens waarmee de gunstige Staat van Instandhouding kan worden geborgd. Vanaf 1 oktober wordt volstaan met verjaging met ondersteunend afschot op kwetsbare gewassen.

Vliegveiligheid 0-10 km zone

In de 0-10 km zone rondom Schiphol wordt ter bevordering van de vliegveiligheid het gehele jaar gestreefd naar een zo laag mogelijk aantal Canadese ganzen. Dit geldt voor zowel de stand- als de trekvogelpopulatie. Dit wordt gedaan door middel van verjaging en aangevuld met (ondersteunend) afschot.

Toendrarietgans en kolgans

In de 0-10 km zone rondom Schiphol worden ter bevordering van de vliegveiligheid Toendrarietgans en kolgans verjaagd indien nodig met ondersteunend afschot.

Hybriden en verwilderde gedomesticeerde ganzen

Hybride ganzen ontstaan door kruisingen tussen verschillende ganzensoorten en vertonen eigenschappen van beide ouderlijke soorten. De meest voorkomende vorm van hybriden zijn combinaties van Canadese gans met brandgans of grauwe gans. Combinaties met de grauwe gans komen in het hele land voor, maar combinaties met de brandgans komen vooral voor in Noord-Holland. De verwilderde gedomesticeerde gans, bekend als de witte boerengans of soepgans, is een gedomesticeerde en weer verwilderde grauwe gans. Deze vormt weer kruisingen met de wilde grauwe gans waardoor nog wel te onderscheiden kleurvarianten ontstaan. Deze hybride en verwilderde gedomesticeerde ganzen zijn niet als soort erkend en daarom ook niet beschermd onder de Omgevingswet. Hun gedrag en hun invloed op de omgeving komen overeen met de wilde soorten.

De hybridisatie van vooral Canadese ganzen met brandgans, die ook weer vruchtbare nakomelingen oplevert, vormt ook een bedreiging voor het voortbestaan van de oorspronkelijke brandgans.

Het beheer van deze hybriden in al hun verschijningsvormen en de verwilderde gedomesticeerde varianten is hetzelfde als beschreven bij de grauwe gans. Alleen geldt er voor deze varianten geen instandhoudingsdoelstelling, dus wordt gestreefd naar een reductie tot absoluut minimumaantal.

A6.11 Samenvatting vergunningplichtige maatregelen

Landschapstype	Soort beheer	Uitvoering gericht op:	Periode	Soorten ⁶	Verskil ten opzichte van voorgaande beheerperiode
Landbouw-percelen Natuur- en waterrijke gebieden Overige gebieden	Koppelaafschoot	Reduceren van de aan reproductie deelnemende standganzen, om zo ook de aanwas te beperken	1 februari tot en met 31 mei	Standganzen: brandganzen, Canadese gans, grauwe gans	Consolidatie aantallen brandganzen en Canadese gans. Intensivering van inzet grauwe gans.
	Afschoot voorjaar en zomer	Consolidatie dan wel reductie aantallen standganzen door adaptief beheer	1 maart tot en met 30 september		
	Afschoot rust- en foerageergebieden		1 april tot en met september ⁷		
	Ruivangsten	Met een kortdurende verstoring een grote groep standganzen aan de populatie onttrekken	1 mei tot en met 31 juli		
	Nestbehandeling	Voor een korte periode schade aan natuur en gewassen lokaal beperken. Beperken van overlast in stedelijk gebied.	Gehele jaar	Standganzen: brandganzen, Canadese gans, grauwe gans, kolgans	Via vergunning in plaats van vrijstelling. Gericht op schadebestrijding in plaats van populatiereductie.
Landbouwpercelen met kwetsbare gewassen	Ondersteunend afschoot	Sturing geven aan waar ganzen foerageren	Gehele jaar	Trek- en standvogelpopulatie: brandganzen, Canadese gans, grauwe gans, kolgans	Voortzetting. Via vergunning in plaats van vrijstelling. Geen verjaging met ondersteunend afschoot in oktober op overjarig grasland.

⁶ Verwilderde gedomesticeerde en hybride ganzen in al hun verschijningsvormen

⁷ Afschoot in rust- en foerageergebieden kan bij aanwezigheid van brandganzen vanaf 1 mei en bij aanwezigheid van rotganzen vanaf 1 juni

Landschapstype	Soort beheer	Uitvoering gericht op:	Periode	Soorten ⁸	Verskil ten opzichte van voorgaande beheerperiode
Schiphol 0-10 km zone	Afschot	Minimaliseren van het aantal ganzen in de 0-10 km zone	Gehele jaar	Stand- en trek ganzen: brandgans, Canadese gans, grauwe gans, kolgans	Voortzetting.
	Ruivangsten		1 mei tot en met 31 juli		
	Nestbehandeling	Vervallen. Is geen effectieve methode voor populatiereductie.			
	Ondersteunend afschot	Sturing geven aan waar ganzen foerageren	Gehele jaar	Stand- en trek ganzen: brandgans, Canadese gans, grauwe gans, kolgans, toendrarietgans	Via vergunning in plaats van vrijstelling. Toegevoegd zijn de grauwe gans en Canadese gans.
Schiphol 10 km+ zone	Zie maatregelen Landbouwpercelen Natuur- en waterrijke gebieden en overige gebieden	Beperken influx naar deze zone	Afhankelijk van middel van 1 februari tot en met 30 september	Standgans: brandgans, Canadese gans, grauwe gans	In de 10-20 km zone gold het gehele jaar populatiereductie grauwe gans. Dit is gewijzigd naar populatiereductie in de periode februari tot en met september in de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. Consolidatie brandgans en Canadese ganzen. Intensivering populatiereductie grauwe gans.

⁸ Verwilderde gedomesticeerde en hybride ganzen in al hun verschijningsvormen

A6.12 Tijdstippen en gebruik van middelen

Het is van belang dat de maatregelen zo effectief mogelijk worden uitgevoerd om de maatschappelijke doelen ten aanzien van schade en vliegveiligheid te bereiken. In bijlage C13 zijn de aan te vragen middelen, methoden en voorschriften opgenomen die hier in ieder geval van belang bij zijn. Als de praktijk vraagt om deze aan te vullen, zal dit worden gedaan. Indien dit een vergunning vereist, zal deze worden aangevraagd. Hieronder worden de belangrijkste middelen uit C13 nader toegelicht.

Aanshot van ganzen (cripping) moet worden voorkomen. Daartoe moeten jagers bij het toepassen van populatiereductie de ganzen goed binnen schootsafstand kunnen lokken. Het gebruik van lokmiddelen (niet levende lokvogels, lokvoer en elektronisch versterkte lokmiddelen) is daarbij noodzakelijk.

Bij het doden van dieren is het gebruik van slag-, snij- en steekwapens noodzakelijk om verwonde ganzen indien nodig veilig en snel uit het lijden te verlossen. Hiervoor zal een vergunning worden aangevraagd.

Het is van belang dat afschot op opstijgende of indalende ganzen plaatsvindt wanneer zij over uitvoerders heen vliegen en zich hierdoor ruim binnen schootsafstand bevinden. Dit kan vooral in de schemerperiodes van de vroege ochtend en avond wanneer ganzen van hun slaapplekken naar de foerageerplekken vliegen en vice versa. Afschot is daarom het meest effectief wanneer dat plaatsvindt in de periode rond zonsopgang en rond zonsondergang. Er zal daarom een vergunning worden aangevraagd waarin uitvoering is opgenomen vanaf een uur voor zonsopkomst tot een uur na zonsondergang.

Tijdens de uitvoer van de ruivangsten kan het voorkomen dat groepen ganzen plotseling uitwijken naar een naburig perceel waar ad-hoc op moet worden gereageerd. Dat vereist dat de vangers ook zonder vooraf gegeven toestemming van de grondgebruiker moeten kunnen handelen. Hiervoor zal een vergunning worden aangevraagd.

A7

Organisatie en planning

A7 Organisatie en planning

Uit de voorgaande hoofdstukken blijkt dat het ganzenbeheer in de komende beheerperiode een grotere bijdrage kan leveren aan het verminderen van schade aan landbouwgewassen flora en fauna, en aan het bevorderen van de vliegveiligheid. Die bijdrage ligt in het effectiever inzetten van de bestaande maatregelen en vooral in het anders organiseren van het beheer en het vergroten van de capaciteit en kennis.

A7.1 Analyse rollen en verantwoordelijkheden

Om de benodigde maatregelen in de praktijk vorm te geven, is het noodzakelijk om helderheid te hebben over ieders rol en verantwoordelijkheid. Dat betreft de Faunabeheereenheid zelf, de Wildbeheereenheden, schadebestrijders (jagers), grondgebruikers (agrariërs) en overheden (zie C17).

Overheid

Het rijk, provincies en gemeenten kunnen meerdere beleidsmaatregelen nemen om schade aan landbouw en natuur te voorkomen en om risico's voor de vliegveiligheid te beperken (zie A1.2). De provincies hebben de bevoegdheid om een faunabeheerplan goed te keuren en vergunningen te verstrekken (zie B1.2). De overheden hebben daarnaast een grote invloed op de kwaliteit van de plannen en de intensiteit/ontzorgen van de uitvoering door het beschikbaar stellen van financiële middelen.

Faunabeheereenheid

De FBE Noord-Holland is verantwoordelijk voor het vaststellen van een faunabeheerplan waarin wordt beschreven op welke wijze faunabeheer met een planmatige, samenhangende en gebiedsgerichte aanpak kan bijdragen aan het bereiken van de maatschappelijke doelen zoals die door rijk en provincies zijn bepaald. Het gaat daarbij om doelen met betrekking tot schade aan de landbouw, schade aan flora en fauna, en het bevorderen van de vliegveiligheid. Het faunabeheer is aanvullend op maatregelen die overheden en grondgebruikers nemen. Het beheer bestaat uit weren, verjagen (eventueel met ondersteunend afschot) en populatiereductie.

Daarnaast is de FBE verantwoordelijk voor de rapportage over de uitvoering van het faunabeheerplan, op basis van de aangeleverde gegevens (data) door houders van een omgevingsvergunning voor een jachtgeweeractiviteit (jachtakte). Deze gegevens zijn tevens van belang voor de aan de FBE verleende omgevingsvergunningen voor flora- en fauna-activiteiten. Op basis van de gegevens kan de FBE sturing geven aan de uitvoering van die vergunningen en de daaraan verbonden voorschriften (zie B1.2). Ook is uitwisseling van informatie en afstemming met andere Faunabeheereenheden van belang om er gezamenlijk voor te zorgen dat de gunstige Staat van Instandhouding van betrokken soorten niet verslechtert.

Een goede regie op de uitvoering van het faunabeheerplan en de noodzakelijke monitoring vergt, behalve de nodige financiële middelen, ook veel menskracht, deskundigheid en doorzettingsmacht. Gezien de toegenomen en complexer wordende omvang van de opgave in deze beheerperiode is een financiële impuls nodig om voor de komende periode voldoende te zijn toegerust om op een verantwoorde manier aan de wettelijke eisen te kunnen voldoen (zie B11.3 in combinatie met C16).

Grondgebruiker

De grondgebruiker dient actief maatregelen te nemen om gewas- en natuurschade door wilde dieren te beperken. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de grondgebruiker zelf, zowel vanuit wettelijke verplichtingen als vanuit het eigen belang om de opbrengst te maximaliseren of natuurwaarden te beschermen.

Wildbeheereenheden

Een WBE coördineert in haar werkgebied de uitvoering van het faunabeheerplan door de schadebestrijders/jagers in het veld. Een WBE bevordert het duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren. De doorvertaling van het faunabeheerplan naar de praktijk vindt plaats binnen de WBE: een WBE zorgt ervoor dat het feitelijke beheer en alle inspanningen binnen het werkgebied van de WBE op elkaar worden afgestemd (zie B1.2).

In Noord-Holland is er een fijnmazige structuur van 22 wildbeheereenheden die onderling kunnen verschillen in omvang, organisatiestructuur en interne regels. De opgave verschilt echter per regio en behelst een groter gebied dan één wildbeheereenheid. Als grondgebruikers gecoördineerd willen verjagen, gaat dat ook vaak over de grenzen van een WBE heen.

Het Faunabeheerplan Ganzen laat zien duidelijk zien dat organisatie en afstemming nodig zijn in een groter gebied dan alleen het werkgebied van de WBE's en dat er ook afstemming nodig is met andere provincies zoals bijvoorbeeld Flevoland, Utrecht, Zeeland en Zuid-Holland en de daarbij behorende Faunabeheereenheden en wildbeheereenheden.

Wildbeheereenheden hebben daarnaast te maken met verschillende stakeholders, zoals grondgebruikers en gemeenten, en hun belangen. Zij hebben geen zeggenschap over deze stakeholders en het ontbreekt de WBE's aan voldoende doorzettingsmacht. Coördinatie en afstemming vereisen bovendien de nodige bestuurlijke vaardigheden. Ook zijn beschikbare tijd en capaciteit belangrijke aspecten die een effectieve uitvoering van een faunabeheerplan in de weg kunnen staan. Dat houdt mede verband met het feit dat de inzet van leden van de wildbeheereenheid op basis van vrijwilligheid plaatsvindt (zie B11.3 in combinatie met C16). Verder bestaat er binnen wildbeheereenheden soms onduidelijkheden over het verschil tussen jacht en schadebestrijding, wat een effectieve uitvoering van het faunabeheerplan in de weg kan staan (zie D4).

Schadebestrijder: uitvoerder van schadebestrijding en populatiereductie

Een schadebestrijder (jager) richt zich specifiek op het voorkomen van schade en risico's die worden veroorzaakt door in het wild levende dieren. Dit doet hij vrijwillig, vaak naast een reguliere baan en sociale verplichtingen. Bij schadebestrijding gaat het meestal om een kortdurende en gerichte inzet op een aantal momenten in de week in opdracht van de grondgebruiker.

Bij populatiereductie is dit anders: in dat geval moet een groot aantal ganzen uit de populatie onttrokken worden. In dit faunabeheerplan ligt er vooral een opgave om het aantal standvogels grauwe ganzen sterk te reduceren in een korte tijd. Dat vraagt om een (veel) grotere inzet dan bij schadebestrijding.

Voor effectieve populatiereductie is koppel-/broedparenafschot in combinatie met ruivangsten en aanvullend zomerafschot noodzakelijk. Deze inzet vindt vaak plaats in broedgebieden van ganzen. Meestal zijn dat natuurgebieden, waar de uitvoering van het ganzenbeheer aan een groot aantal voorwaarden moet voldoen om onnodige verstoring in het gebied te voorkomen.

Dit vergt veel (extra) tijd en capaciteit. De benodigde inzet is in sommige gevallen zo omvangrijk of complex dat de opgave met alleen vrijwillige inzet niet realiseerbaar is. In dat geval is aanvullend beroepsmatige inzet noodzakelijk.

A7.2 Regie en regionale coördinatie FBE

Om uitvoering te geven aan de grote opgave, en om tegelijkertijd te borgen dat de gunstige Staat van Instandhouding van de beschermde ganzensoorten niet verslechtert, is het noodzakelijk om meer dan voorheen de krachten te bundelen. Dit betekent een betere samenwerking met en het versterken van de positie en kennis van de WBE's. Het betekent ook dat de FBE de regiefunctie neemt, om de uitvoering doelgerichter en effectiever te maken. Alleen zo is het mogelijk om reductie van de standvogelpopulatie van de grauwe gans te bereiken en tevens te borgen dat de gunstige Staat van Instandhouding niet verslechtert.

Behalve de gebruikelijke afstemming met de betrokken belangenorganisaties en gebiedspartners zoals de WBE's, de agrarische sector, de terreinbeherende organisaties, gemeenten, waterschappen en dierenwelzijnsorganisaties, zal er ook afstemming moeten plaatsvinden tussen en met Faunabeheereenheden uit andere provincies, omdat ganzen zich weinig gelegen laten liggen aan provinciegrenzen.

De problematiek is dermate groot en veelzijdig dat er dus een nauwe en intensieve samenwerking tussen alle betrokken partijen nodig is. Een gemotiveerde bijdrage van alle betrokken partijen is daarbij een eerste vereiste, zowel financieel als in tijd, het delen van kennis en ervaring en eenduidige en transparante communicatie. In de afgelopen beheerperiode is hier onder de werknaam 'gecoördineerd beheer' ervaring mee opgedaan.

Gecoördineerd beheer is ontwikkeld mede op basis van het beheer van damherten en de rosse stekelstaart (een invasieve uitheemse vogelsoort). Bij damherten was er sprake van streefstanden waarbij onder aansturing van de terreinbeherende organisaties gecoördineerd beheer heeft plaatsgevonden met zowel beroeps- als vrijwillige faunabeheerders. Jaarlijks werd op basis van de tellingen en het afschot door de FBE Noord-Holland bepaald wat de doelen voor het komende jaren waren en werd beheer zo nodig bijgesteld. Bij de rosse stekelstaart ging het om het minimaliseren van de aantallen en is ervaring opgedaan met de inzet van beroepsjagers die gronden mochten betreden zonder grondgebruikersverklaring en niet hoefden te voldoen aan de 40 hectare eis. In beide situaties is geleerd wat er nodig is om een populatie effectief te reduceren en hoe de organisatie en samenwerking het beste vormgegeven kan worden en welke randvoorwaarden daarbij nodig zijn. Met die kennis is de afgelopen beheerperiode via een aantal pilots geëxperimenteerd met het reduceren van de populatie ganzen: het gecoördineerd ganzenbeheer. Op die manier is kennis opgedaan hoe de effectiviteit vergroot kan worden door sturing en organisatie. De aanpak op Texel is daarbij de blauwdruk geworden om in heel Noord-Holland toe te gaan passen. Partijen werken daarbij samen aan eenzelfde doel: het terugbrengen van de schade door ganzen. Zij geven aan wat zij naar eigen vermogen kunnen bijdragen en wat men nodig heeft. Waar gaten vallen, vult de Faunabeheereenheid aan.

Op Texel bestond de aanpak uit de volgende punten. Het plan is om deze werkwijze voort te zetten in 2025:

- Het in beeld brengen van wat nodig is en wat iedereen kan bijdragen
- Het maken van een gezamenlijke aanpak;
- Het inzetten van beroepsjagers onder coördinatie van de faunabeheereenheid in de Natura 2000-gebieden en overige natuurgebieden, op de terreinen van de terreinbeherende organisaties. De focus van dit beheer lag op de koppel- en broedparen
- Het beschikbaar stellen van een koeling door de agrarische sector voor de WBE faunabeheerders
- Afvoer van de voor niet voor consumptie geschikte ganzen door de agrarische sector
- Een bijdrage per gans voor de geregistreerde ganzen in 2024 in FaunaSpot (bekend gemaakt per 1 juli) door de agrarische sector.

Bij de pilot op Texel is het aantal gedode ganzen meer dan verdubbelt (Tabel A7-1). Dit ligt ruim boven het percentage (+75-100%) wat nodig is om de populatie grauwe ganzen te reduceren (zie C15).

We passen gecoördineerd beheer in ieder geval toe voor populatiereductie, en in regio's waar behoefte is aan gecoördineerde verjaging. Per regio zullen de verschillende organisaties onder regie van de Faunabeheereenheid gezamenlijk het gesprek voeren over welke problemen er zijn en welke oplossingen beschikbaar zijn. De kans op schade en de daadwerkelijke schade die gebiedspartners (grondgebruikers) ondervinden zijn daarin leidend.

Tabel A7-1: Afschot in de maanden februari, maart, april, augustus en september in 2024 op Texel. Het beroepsmatige afschot vond voor 93% in het voorjaar (feb, mrt, apr) plaats en voor 7% in het najaar (aug, sep). Het reguliere afschot door de WBE vond voor 30% in het voorjaar plaats en voor 70% in het najaar.

Wie	Soort	2023	2024	Vershil
Beroepsmatig	Brandgans		3	
	Grauwe gans		1.560	
	Hybride gans		2	
	Nijlgans		488	
	Verwilderde boerengans		31	
	Totaal beroeps		2.084	
Regulier beheer WBE	Brandgans	42	202	+381%
	Canadese gans	7	10	+43%
	Grauwe gans	1.475	2.571	+74%
	Hybride gans	1	2	+100%
	Nijlgans	215	355	+65%
	Verwilderde boerengans	2	8	+300%
	Totaal regulier beheer WBE	1.742	3.154	+81%
Totaal		1.742	5.238	+201%

Voor de vliegveiligheid geldt, dat er via het programma populatiereductie, met de desbetreffende partijen (o.a. de convenantpartners en Schiphol) afspraken worden gemaakt over hoe de uitvoering afgestemd zal plaatsvinden.

Gekeken moet worden wat elke partij kan bijdragen, te beginnen bij de wildbeheereenheid. Ook zullen partijen die daarbij een direct belang hebben, zoals agrariërs, terreinbeheerders, gemeenten, schadebestrijders, maatschappelijke organisaties, provincies, waterschappen, ministeries, Defensie en vliegvelden hiervoor worden uitgenodigd. Daar waar nodig zullen de wildbeheereenheden ondersteund worden in hun taak en zal de vrijwillige inzet worden aangevuld met beroepsmatige inzet. Dit kan betrekking hebben op coördinatie, kennisoverdracht, communicatie of uitvoering van het beheer.

Om die regierol goed te kunnen vervullen is het noodzakelijk dat de FBE toegang heeft tot gronden waar de ganzen aanwezig zijn, uitvoering kan geven op gronden kleiner dan 40 hectare en gronden die liggen binnen de bebouwingscontour jacht. Het gaat hierbij om situaties waarbij een populatie moet worden gereduceerd door middel van afschot en/of ruivangsten. Dit geldt alleen voor personen die onder directe aansturing van de FBE uitvoering ter hand nemen. Hiermee is het mogelijk om beter te sturen op de maatregelen die volgen uit de omgevingsvergunning, en de beschikbaarheid en inzetbaarheid van capaciteit waarmee de uitvoering van een omgevingsvergunning en daarmee het faunabeheerplan daadwerkelijk kan worden geborgd (zie B1.2).

A7.3 Vergroten van kennis

Om optimaal uitvoering te kunnen geven aan het faunabeheerplan is het noodzakelijk dat er meer (actuele) kennis is, en dat beschikbare kennis en ervaring beter worden benut. Denk aan kennis over het onderscheid tussen jacht, schadebestrijding en populatiereductie (zie D4 en D5) en kennis om onzekerheden in de praktijk te voorkomen (zie B11.3). Daarmee kunnen bovendien maatschappelijke en juridische kosten worden bespaard. Het is aan de Faunabeheereenheid om programma's te ontwikkelen om deze kennis te ontsluiten en te vergroten voor overheden (ministerie, provincies, gemeenten en waterschappen), grondgebruikers (natuur en agrarisch) en schadebestrijders (jagers).

Belangrijk onderdeel van deze strategie is een sterkere focus op de meest effectieve inzet van afschot, en op het terugbrengen van het percentage aangeschoten ganzen (cripling rate, zie B9). De Faunabeheereenheid blijft daarom bijdragen aan het onderzoek over aantallen/percentages van het voorkomen van crippling. In Denemarken is hiervoor reeds een succesvol opleidingsprogramma ontwikkeld. De Faunabeheereenheid zal het initiatief nemen om eenzelfde soort programma te (laten) ontwikkelen, waar nodig aangepast aan de situatie in Nederland.

A7.4 Vergroten mogelijkheden afzet ganzen

De ambitie om gedode ganzen zoveel als mogelijk in de voedselketen terecht te laten komen, wordt maatschappelijk breed gedeeld. Gezien de grote opgave moeten de schadebestrijders hierin ontzorgd worden. De Faunabeheereenheid streeft ernaar om in samenwerking met de provincie Noord-Holland, de agrarische sector en terreinbeherende organisaties te zorgen dat er voorzieningen beschikbaar komen waar schadebestrijders gedode ganzen kunnen afleveren, voor zover alternatieve verwerkingsmethoden ontbreken.

A7.5 Bevorderen vliegveiligheid

Het bevorderen van de veiligheid van het luchtverkeer vraagt specifieke aandacht. Daarover zijn afspraken gemaakt in het 'Convenant reduceren risico vogelaanvaringen Schiphol 2020-2024'. Dit convenant verliep op 31 december 2024. Ondertussen is gewerkt aan nieuwe afspraken met de meest betrokken partijen. Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is systeem verantwoordelijk voor vliegveiligheid en zorgt voor wet- en regelgeving, beleid en toezicht. IenW neemt regie en verbindt partijen om gezamenlijk te komen tot maatregelen om vogelaanvaringen te voorkomen. De provincies zijn op grond van het convenant verantwoordelijk voor beleidsontwikkeling en vergunningverlening in relatie tot de Omgevingswet. De kaders voor de vliegveiligheid worden gesteld door het Rijk.

Met het Convenant Schiphol wordt beoogd om aantal botsingen tussen vliegtuigen en vogels (met name ganzen) op en rond Schiphol te reduceren door maatregelen binnen drie programma's:

1. ruimtelijk,
2. populatiebeheer en effectiviteit van maatregelen en
3. onderzoek en internationale samenwerking.

In deze programma's komen vier sporen samen: een technisch spoor, een ruimtelijk spoor, een foerageerspoor en een populatiespoor. De Faunabeheereenheid is geen partij in het convenant, maar is indirect betrokken, gelet op de wettelijke positie en verantwoordelijkheden als het gaat om het vaststellen van een faunabeheerplan op basis waarvan het populatiespoor uitgevoerd kan worden.

Het Convenant Schiphol is in 2024 geëvalueerd. De evaluatie heeft nog niet geleid tot actuele kaders en normstelling voor de vliegveiligheid, en tot het scheppen van randvoorwaarden voor het uitvoeren van het populatiespoor zoals in de evaluatie geadviseerd. Deze elementen zullen uitgewerkt worden in het nieuwe convenant en daarbij behorend programma. Dit convenant en programma zijn leidend voor dit

faunabeheerplan. Vooralsnog gelden de huidige kaders, normstelling en randvoorwaarden. De inspanningen van de Faunabeheereenheid binnen het populatiespoor zijn afhankelijk van de door de convenantpartners daartoe beschikbaar gestelde financiële middelen. Daarnaast zijn de inspanningen afhankelijk van een voldoende toegeruste organisatie en beschikbaarheid van menskracht en kennis voor de uitvoering.

In de praktijk verleent de provincie Noord-Holland een vergunning aan de Faunabeheereenheid, hetzij op eigen initiatief (opdracht) of op aanvraag van de Faunabeheereenheid. De Faunabeheereenheid zorgt ervoor dat deze vergunning beschikbaar komt voor de bij de wilbbeheereenheid aangesloten schadebestrijders. Daarnaast zorgt de Faunabeheereenheid ervoor dat de wilbbeheereenheid via FaunaSpot de beschikking heeft over alle geregistreerde activiteiten in hun werkgebied op basis waarvan zij de uitvoering kunnen monitoren en zo nodig kunnen bijsturen. In opdracht van de overheid kan de Faunabeheereenheid meer taken op zich nemen zoals het coördineren en uitvoeren van de ruivangsten, het aanvullend inschakelen van beroepsmatige schadebestrijders, het maken van rapportages in het kader van de monitoring of voortgang van de uitvoering van dit faunabeheerplan en het bijdragen aan onderzoek in het kader van vliegveiligheid.

Daarvoor is het beschikbaar stellen van financiële middelen vanuit de overheid echter – zoals hiervoor reeds genoemd – randvoorwaardelijk.

A7.6 Planning

Planning versterken organisatie, uitvoeringskracht en kennis

Deze onderdelen kunnen vanaf het vrijkomen van middelen grofweg langs de onderstaande tijdlijn worden gepland. Hierbij geldt: waar versneld kan worden wordt dit gedaan mits dit niet ten koste gaat van de randvoorwaarden zoals geformuleerd is in A6.3.

Jaar 1

- Opbouw organisatie
- Uitvoering in alle natuurgebieden waar ganzenbeheer noodzakelijk en mogelijk is
- Starten in minimaal twee nader te bepalen regio's met per regio regionale afstemmingsoverleggen met wildbeheereenheden, grondgebruikers (natuur en agrarisch) en andere belanghebbende partijen
- Inventariseren inzet en witte vlekken (bepalen wat is er nodig)
- Aanvalsplan afzet
- Aanvalsplan crippling

Jaar 2

- In samenwerking met partijen uitvoering geven in minimaal twee nader te bepalen regio's
- Uitvoering in alle natuurgebieden waar ganzenbeheer noodzakelijk en mogelijk is
- In alle regio's afstemmingsoverleggen met wildbeheereenheden, grondgebruikers (natuur en agrarisch) en andere belanghebbende partijen
- Voor geheel Noord-Holland in beeld brengen wat de benodigde inzet is en welke witte vlekken er eventueel zijn

- Start gebiedsdekkende afzetlocaties waar schadebestrijders gedode ganzen kunnen brengen
- Start uitvoering aanvalsplan crippling

Jaar 3 (eerste jaar waarbij het faunabeheerplan op volle sterkte kan worden uitgevoerd)

- Organisatie is gerealiseerd
- In alle regio's is in beeld wat er nodig is en de uitvoeringscapaciteit is op orde
- Uitvoering in alle natuurgebieden waar ganzenbeheer noodzakelijk en mogelijk is
- Gebiedsdekkende afzetlocaties in geheel Noord-Holland waar schadebestrijders gedode ganzen kunnen brengen
- Aanvalsplan crippling is ingeburgerd

Jaar 4

- Zie jaar 3

Jaar 5

- Zie jaar 3
- Start evaluatie en opstellen faunabeheerplan ganzen

Jaar 6

- Zie jaar 3
- Vaststellen nieuw faunabeheerplan

Planning vliegveiligheid

De organisatie en planning voor het bevorderen van de vliegveiligheid wordt in samenhang met de programma's uitgewerkt en vastgesteld door de convenantpartners.

A8

Monitoring en evaluatie

A8 Monitoring en evaluatie

A8.1 Schade en vliegveiligheid

Het faunabeerplan is gericht op het leveren van een bijdrage aan de maatschappelijke doelen: het verminderen van schade aan landbouwgewassen en flora en fauna en het bevorderen van de vliegveiligheid. De omvang van de schade is wel gerelateerd aan het aantal ganzen maar niet met een rechtlijnig verband (zie B7.1). Daarom gaat dit faunabeerplan niet uit van doelstanden en/of streefstanden van aantallen ganzen, zoals in de voorgaande beheerperiode. De monitoring richt zich juist op de ontwikkeling van de schade en de risico's voor de vliegveiligheid. Het benodigde beheer zal daarop worden afgestemd via de principes van adaptief beheer, waarbij de inzet en activiteiten elk jaar zullen worden bijgesteld op basis van de meest recente data en inzichten. Om de gunstige Staat van Instandhouding te borgen, zullen ook de aantallen ganzen gemonitord worden (zie A7.3).

Monitoring van landbouwschade

Gegevens over schade aan landbouwgewassen worden in opdracht van de provincie verzameld door BIJ12 (zie B5.2). Deze gegevens zijn opgenomen in een database, die door de Faunabeheereenheid wordt gebruikt om de ontwikkeling van de schade te monitoren. Op basis van deze monitoring worden beheermaatregelen genomen of aangepast. Op basis van de (voorlopige) schadecijfers wordt bepaald of beheermaatregelen zoals weren, verjagen en doden nog noodzakelijk zijn. Deze keuze is ook afhankelijk van de resultaten uit de monitoring van de Staat van Instandhouding (zie A7.2). Het doel is behaald wanneer de schade aan landbouwgewassen onder de door de provincie Noord-Holland vastgestelde norm voor maatschappelijk geaccepteerde schade is beland (zie A3.1). Indien deze norm in de tussentijd wijzigt, vormt dit de nieuwe norm op basis waarvan jaarlijks

wordt getoetst. Populatiereductie wordt echter gestopt zodra de gunstige Staat van Instandhouding niet meer gegarandeerd kan worden. Het kan zijn dat op dat moment het niveau van maatschappelijk geaccepteerde schade nog niet is bereikt.

Monitoring van flora en fauna

Elk Natura 2000-gebied heeft specifieke doelstellingen zoals het behouden of herstellen van habitats en soorten. De Natura 2000-beheerplannen hebben een looptijd van zes jaar. Aan het einde van deze periode evalueert de provincie het Natura-2000 beheerplan. Deze wijze van evalueren is wettelijk verankerd via Europese wetgeving in de Omgevingswet. De evaluatie van het Faunabeerplan Ganzen volgt de evaluatie van deze beheerplannen.

De instandhoudingsdoelstellingen van habitats en soorten vormen het uitgangspunt van de evaluatie. De in het beheerplan opgenomen maatregelen worden beoordeeld op hun uitvoering en effectiviteit. Dit geldt ook voor de maatregelen die genomen zijn in het kader van schade door ganzen. Indien maatregelen die verband houden met dit faunabeerplan niet meer noodzakelijk zijn, worden deze gestopt. Dit geldt ook als de Staat van Instandhouding in het geding komt (zie A8.2).

Monitoring van vliegveiligheid

De monitoring en evaluatie van vliegveiligheid worden uitgevoerd door het Ministerie van I&W. Het doel is behaald als ganzen geen risico meer vormen voor de vliegveiligheid.

Om te toetsen of met de maatregelen de komende jaren het gestelde doel wordt behaald, monitort het Ministerie van I&W, al dan niet in samenwerking met de convenantpartners, (zie B8.4) de aanwezigheid van ganzen.

Indien uit deze monitoring en/of evaluatie blijkt dat één of meerdere maatregelen uit dit Faunabeheerplan Ganzen niet meer nodig zijn, worden de betreffende maatregelen gestopt. Dit geldt ook als de gunstige Staat van Instandhouding in het geding komt (zie A8.2).

Monitoring aanwezigheid van ganzen in de 0-10 km zone rondom Schiphol

Sinds juni 2018 heeft het Ministerie van I&W een ganzenmonitoringsprogramma in de noordelijke helft van de Haarlemmermeer. Het betreft het niet-bebouwde deel in de 0-10 km zone rondom Schiphol. Hierbij worden in het gebied waarin de onderwerkregeling van kracht is wekelijks ganzen geteld, en in de overige gebieden tot 10 kilometer vanaf Schiphol één keer per kwartaal. De resultaten van die tellingen worden gebruikt ter evaluatie van het (uitvoerings-)beleid en ter onderbouwing van toekomstig (uitvoerings-)beleid.

Verbeteren monitoring en rapportage

De relatie tussen ganzen en vogelaanvaringen is complex en hangt af van meer factoren dan alleen het aantal ganzen. Ook het baangebruik, het aantal vluchten en de weersomstandigheden spelen bijvoorbeeld een rol.

De database over vogelaanvaringen bevat momenteel onvoldoende details voor een gedegen analyse van de relatie tussen het aantal ganzen en vogelaanvaringen. Mogelijk kon mede daardoor geen duidelijk verband worden aangetoond tussen het toegenomen aantal ganzen en het aantal gerapporteerde meldingen van vogelaanvaringen met ganzen (zie B8.7).

De evaluatie van het Convenant Reduceren Risico Vogelaanvaringen Schiphol 2020-2024 adviseerde mede daarom een verbeteringslag in te voeren voor de monitoring en analyse van de parameters enerzijds en voor de rapportering daarover anderzijds. De komende jaren zal het Rijk daarom inzetten op:

- Het versterken van de samenhang van de verschillende monitoringssystemen zoals het registreren van vogelaanvaringen om te komen tot een door de betrokken partijen gedragen aanpak;
- Het verbeteren van de relevantie van de monitoring op de effectiviteit van ingezette maatregelen, het monitoren en duiden van de veranderingen en effecten die voortkomen uit verschillende teelt- en/of oogstmethodes van minder vogelaantrekkende gewassen (alternatieve beheermaatregelen);
- Het structureel vastleggen van aantallen ganzen die van invloed kunnen zijn op de vliegveiligheid rondom Schiphol.

A8.2 Ontwikkeling van soorten

Om de ontwikkeling van populaties te monitoren, maakt de FBE Noord-Holland gebruik van verschillende tellingen. Het gaat hierbij om de gegevens van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), Meetnet Watervogels (winterpopulatie), juli-telling (zomerpopulatie), Broedvogel Monitoringsproject (broedvogels), Slaaplaatstelling, de Internationale GRP op basis van AEWA-EGMP en de monitoring door het Ministerie van I&W (zie B5.1). Via deze monitoringsprogramma's wordt specifiek ook de gunstige Staat van Instandhouding van de standvogelpopulaties en de trekvogelpopulaties gemonitord.

Monitoring standvogelpopulatie

In opdracht van de provincie voert de Faunabeheereenheid Noord-Holland jaarlijks de juli-telling uit (zie B5). Met deze provinciedekkende telling kunnen de Staat van Instandhouding en de ontwikkeling van populaties inzichtelijk worden gemaakt.

Wanneer een populatie zich *onder* de GRP bevindt, of wanneer het risico bestaat dat de populatie door populatiereductie onder de GRP zal komen, wordt niet ingezet op populatiereductie. Daarmee zou immers het voortbestaan van deze soort kunnen worden bedreigd. Populatiereductie zal dan ofwel worden gestopt, of hooguit worden gericht op handhaving van de populatieomvang. Bevindt de verwachte populatie zich tijdens het komende broedseizoen *boven* de GRP en blijft de populatie ook na een beheerjaar daarboven, dan kan er in het volgende beheerjaar populatiereductie plaatsvinden. Wanneer provincies dit onderling met elkaar afstemmen, dan geldt deze aanpak voor meerdere provincies tegelijk.

Monitoring trekvogelpopulatie

Het is van belang de trendgegevens van de trekvogelpopulatie ook te monitoren, omdat in de winter ondersteunend afschot op kwetsbare gewassen en in de 0-10 km zone rondom Schiphol populatiereductie en/of ondersteunend afschot wordt uitgevoerd. Sovon heeft een monitoringsystematiek voor de winterpopulatie ontwikkeld op basis waarvan jaarlijks inzicht kan worden verkregen in de ontwikkeling van de trekvogelpopulatie. In opdracht van de provincie voert Sovon deze berekening jaarlijks uit, op basis waarvan kan worden bepaald of afschot op de trekvogelpopulatie kan plaatsvinden.

A8.3 Beheergegevens

Gedode dieren – afschot en ruivangsten

Faunabeheereenheden hebben een wettelijke taak in het verzamelen en verwerken van data over het aantal gedode dieren. Sinds 1 januari 2023 maakt de FBE Noord-Holland gebruik van het systeem FaunaSpot, dat zij zelf heeft laten ontwikkelen. Daarvoor werd het FaunaRegistratieSysteem (FRS) gebruikt.

FaunaSpot is een mobiele registratieapp die is ontworpen voor iedereen die bijdraagt aan faunabeheer in Noord-Holland. Met deze

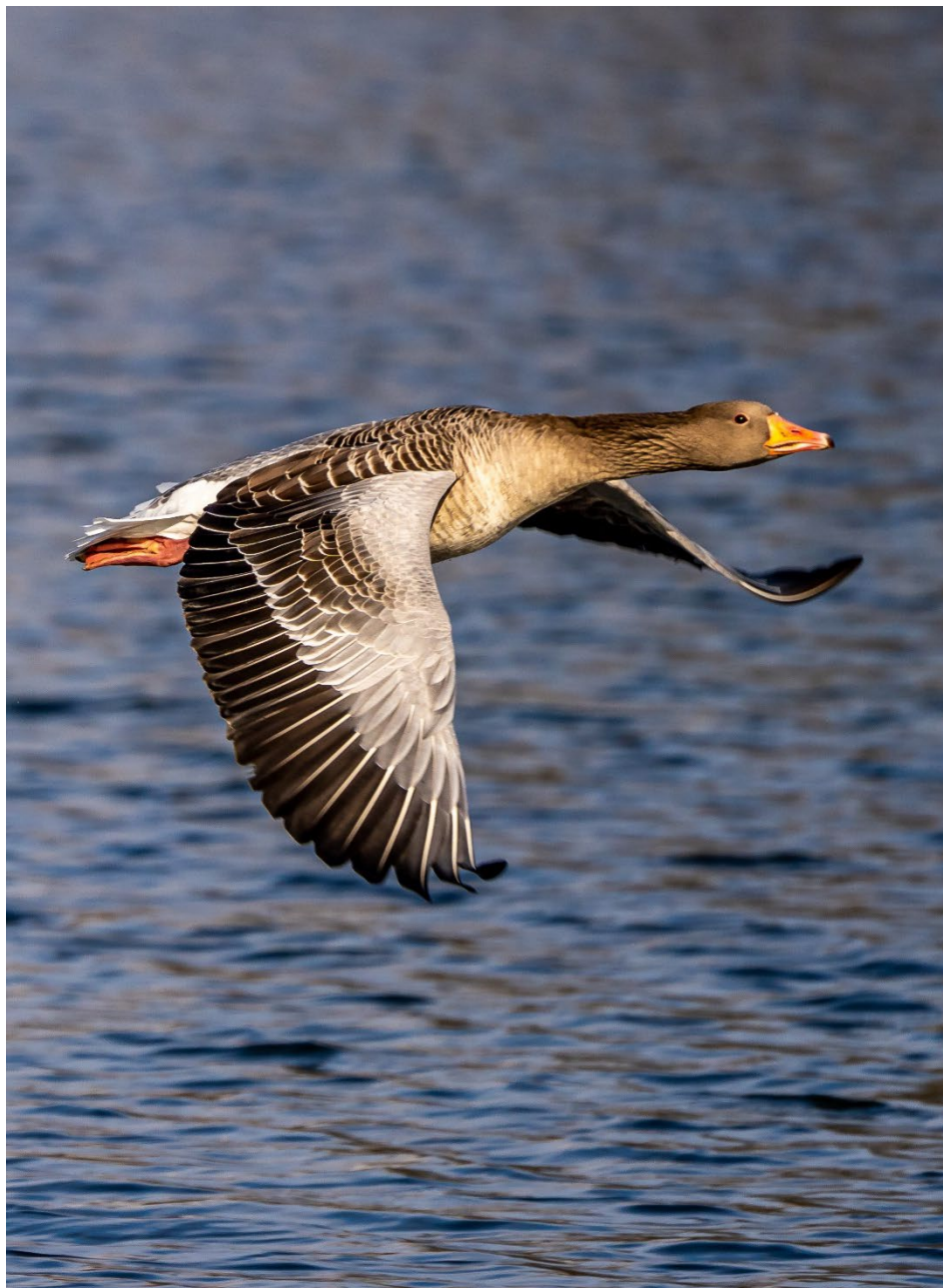
app kunnen naast afschot ook nestbehandeling en preventieve maatregelen makkelijk en snel worden geregistreerd. Met het bijbehorende dashboard kunnen gebruikers hun registraties direct terugzien, dataselecties maken en registraties downloaden. FaunaSpot faciliteert tevens het proces voor het aanvragen van schadetegemoetkomingen bij BJI2.

FaunaSpot koppelt registraties automatisch aan een GPS-locatie. Registraties van afschot worden direct voorzien van een foto die met de app wordt gemaakt. Deze registraties worden vervolgens op een wetenschappelijk onderbouwde manier maandelijks gevalideerd, waardoor conclusies getrokken kunnen worden op basis van betrouwbare data. Jaarlijks wordt per werkgebied van een wildbeheereenheid het aantal gedode dieren naar soort gepubliceerd op de website van de FBE.

Weren en verjagen

Wanneer faunabeheer noodzakelijk is, worden bij voorkeur preventieve middelen ingezet. Dit is niet alleen een wettelijke vereiste, maar ook een groeiende maatschappelijke behoefte (zie B3). De werking van preventieve middelen en de mate waarin deze moeten worden ingezet is niet altijd duidelijk (zie B9). Dit leidt tot politieke en juridische vragen. Een goede registratie van de preventieve inzet vormt de basis om meer inzicht te krijgen in de juiste toepassing van deze middelen.

Door de ontwikkeling van FaunaSpot is het nu ook mogelijk om preventieve maatregelen te registreren. Daarmee kan worden aangetoond dat aan de wettelijk vereiste inzet voor schadetegemoetkoming is voldaan. Tegelijkertijd bieden de ingevoerde gegevens meer inzicht in de daadwerkelijke effectiviteit van deze middelen.

Tot slot kunnen de wildbeheereenheden deze informatie gebruiken om gericht te sturen op de uitvoering van het faunabeheerplan.

De FBE Noord-Holland heeft formeel geen onderzoekstaak. Wel stimuleert zij onderzoek door advies te geven en data aan te leveren. Data vormen de basis voor nieuwe kennis. Mede daarom heeft de FBE Noord-Holland de registratie van preventieve middelen mogelijk gemaakt in FaunaSpot.

A8.4 Crippling

Om te kunnen voldoen aan de zorgplicht dierenwelzijn wordt de deelname aan het internationale onderzoek naar crippling voortgezet. Dit onderzoek wordt in opdracht van BIJ12 door Wageningen Environmental Research (WEnR) uitgevoerd. Tijdens de ruivangsten kunnen onderzoekers aansluiten om gegevens te verzamelen over de gezondheid van ganzen en de hoeveelheid hagel in hun lijf.

A8.5 Rapportages

De Faunabeheereenheid Noord-Holland rapporteert jaarlijks over de voortgang van het beheer op basis van de resultaten van de jultellingen, ruivangsten en afschotgegevens. Deze resultaten worden vervolgens gerelateerd aan de data over schade aan landbouwgewassen zoals die door BIJ12 worden verzameld. Rapportages over schade aan flora en fauna volgende de cyclus van de drie- en zesjarige rapportages die zijn gekoppeld aan de Natura 2000-beheerplannen. Rapportages over vogelaanvaringen en de daarbij behorende tellingen met ganzen worden verzorgd door het Ministerie van IenW.

Literatuurlijst

- Ecologische autoriteit. (2023). *Advies over de Natuurdoelanalyse IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske, provincie Noord-Holland.*
- Ecologische autoriteit. (2024). *Advies over de Natuurdoelanalyse Duinen en Lage Land Texel, provincie Noord-Holland.*
- FBE Noord-Holland. (2024). *Telrapportage standganzen Noord-Holland 2024.*
- Mettrop, I., Van der Hut, R., & Brongers, M. (2020). Ganzen en Natura 2000-doelen in het Naardermeer. Effecten en handvatten voor beheer. *A&W-Rapport 19-385.*
- Provincie Noord-Holland. (2019). *Natura2000 beheerplan Naardermeer 2019-2015.*
- Provincie Noord-Holland. (2022). *Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen Planperiode 2022-2028.*
- Provincie Noord-Holland. (2023). *Natura 2000-beheerplan Eilandspolder.*
- Provincie Noord-Holland Directie Beleid – Sector Groen. (2023a). *Natuurdoelanalyse Duinen en Lage Land Texel.*
- Provincie Noord-Holland Directie Beleid – Sector Groen. (2023b). *Natuurdoelanalyse IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske.*
- Provincie Utrecht. (2023). *Natuurdoelanalyse natura 2000 Noorderpark; Oostelijke Vechtplassen [95].*
<https://www.provincie-utrecht.nl/>
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. (2022). *Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de landelijke vrijstellingslijst.*
www.sovon.nl
- Spoorenberg, P., & Mooij, J. (2022). *18 Jaar broedvogel-inventarisatie Waterleidingplas Loenen 2004-2021.*
- Van der Winden, J. (2022). *Helpen maatregelen tegen vraat door grauwe ganzen de moeras-vogels in de Oostelijke Vechtplassen?*
- Van der Winden, J., & Dreef, C. (2019). *Effecten van ganzen op moerasvogelhabitat in de Oostelijke Vechtplassen. Literatuurstudie in verband met instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen.* Jan van der Winden Ecology, Utrecht.
- Van Dijk, R., De Vries, D., Bucholc, A., Löwenhardt, H., Wolters, J.-W., & De Swart, E. (2021). *Evaluatie Natura 20000 beheerplan Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder. Evaluatie van de eerste beheerplanperiode 2016-2022.*